GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

URSPÅRADE

OCH

ANDRA

BERÄTTELSER

Af

JOHAN DANIELSSON

MED ILLUSTRATIONER AF

TH. HEURLIN

Aktiebolaget Svenska Aktiefhetsbiblioteket

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

Pris 75 öre.

URSPÅRADE

OCH ANDRA BERÄTTELSER

AF

JOHAN DANIELSSON

MED ILLUSTRATIONER

STOCKHOLM
SVENSKA NYKTERHETSFÖRLAGET

STOCKHOLM,
OSKAR EKLUNDS BOKTRYCKERI, 1898

URSPÅRADE.

Inledning.

En större truppstyrka är stadd på marsch mot ett aflägset liggande kvarter. Solen bränner förtärande hett, lungorna fyllas med damm, och svetten lackar ur alla porer. Men framåt går det. Disciplinens band äro ännu nog starka. Ingen vill bli efter. Det är skymfligt att bli upphämtad af trossen och farligt att falla i händerna på en fientlig ströfkår.

Plötsligt uppstår en lucka. En man har vacklat ut ur ledet och kastat sig ned i landsvägsdiket. Leden slutas genast, och afdelningen marscherar alltjämt vidare. De efterföljande betrakta med likgiltighet den efterblifne, kanske tillropa honom ett och annat stickord i förbifarten.

Mannen vid landsvägskanten får snart olyckskamrater. Några störta omkull af utmattning. Andra finna, att de efterblifna kamraterna ha det skönt. Hvarför marschera, när gräset är mjukt och häckarna bjuda skugga? Hällre kasta sig i första bästa dike. Fienden är långt borta, och alltid hinner man till kvarteret.

* * *

Lifvet är att förlikna vid en dylik fältmarsch. Bredvid dess stora allfarväg kan man räkna hoptals af efterblifne och urspårade.

Den, som ännu marscherar med i ledet, är vanligen böjd för att betrakta dessa urspårade med ett förakt, när-

besläktadt med det som den i långvariga strapatser härdade soldaten känner för veklingen, som stannar i diket. Flertalet har nog af att sköta sig själf och har ej tid att grubbla på deras öde, som ej orkade hålla ut.

Och dock skulle det vara godt för dem, som ännu med obrutna krafter fortsätta sin väg, att något närmare studera de efterblifnes, de urspårades historia. De flesta hälsoregler ha ju fastställts just genom noggranna studier af sjukdomsfall.

På samma sätt, som tecknaren med några streck fäster på papperet konturen af ett hufvud eller de karaktäristiska linierna i ett landskap, har jag här sökt återgifva några situationer, under hvilka jag stött tillsammans med dylika urspårade och fått tillfälle att taga del af deras öden. De voro ej odeladt osympatiska, ej afgjordt dåliga, dessa människor. Men flere af dem hade ägt egenskaper utöfver medelmåttans nivå. Deras lifs yttre konturer voro skiftande som färgerna i ett kaleidoskop, och dock ägde de ett visst syskontycke. Det var samma mask, som gnagde på allas lifsrötter, samma dvaldryck, som så småningom förlamat styrkan, förslappat lifsmodet och till slut lämnat dem redlösa i landsvägsdiket — ett mål för de förbimarscherandes hån och spott.

Författaren.

För litet stål.

Har du någonting särskildt för dig? frågade min vän landskapsmålaren, då vi en vacker vårkväll stötte ihop i hörnet af Freds- och Drottninggatan. Jaså inte det! Nå, då slinker du med till mitt vanliga smörgåslocus och får dig en bit i sällskap med undertecknad, och så prata vi bort en stund vid en kopp kaffe efteråt. Seså . . . inga invändningar! Det är inte alltid jag är så här sällskaplig af mig.

Och därmed stack han sin arm under min och drog mig med.

Min väns »smörgåslocus» befanns utgöra annex till en matvaruhandel. Det var ett litet mörkt krypin, där en gaslåga brann hela dagen.

— Lokalen kan egentligen inte sägas motsvara tidens fordringar, pratade den glade konstnären, men i stället motsvarar den så mycket bättre magens kraf. Man äter urstyft här. Och billigt se'n! Ungefär tredjedelen af hvad det skulle gå till på en snyggare krog. Och det spelar en afgörande roll för oss färgkluddare, som du vet.

Där inne fördes ett lifligt och högröstadt samtal. Infallen flögo från bord till bord likt fjäderbollar och uppfångades och parerades med en behändighet, som vittnade om god öfning.

Min vän nickade åt sällskapet, utdelade ett par handtryckningar i förbifarten och drog mig med till ett ledigt bord.

— Nu skall du se ut, som du vore hemma hos dig och inte vara buskablyg, om du har någonting på hjärtat, fortfor den unge artisten i sin vanliga muntra ton, de här pojkarna ä' målaresjälar och hedersprissar hela högen, som du nog ska' komma under fund med, då ni bli litet närmare bekanta.

Det var ingen konst att följa uppmaningen, ty man fortfor att prata obesväradt och högröstadt som förut och utan att taga ringaste notis om min obetydliga person. Trots alla mer eller mindre barocka infall hade samtalet en öfvervägande ideell prägel, som vida skilde det från vanligt krogskrän. Bakom löjet skymtade vakna tankar och varma känslor, och jag kände mig snart färdig att skrifva under min väns omdöme, att de unge männen voro »hedersprissar» samt och synnerligen.

Under det vi gjorde heder åt ställets smörgåsar, fästes min uppmärksamhet vid en egendomlig figur, som satt för sig själf i ett hörn med ett tomt mjölkglas på bordet framför sig. Rocken var hel och omsorgsfullt borstad, men till ytterlighet blanknött, och mannens hela yttre präglades af en torftighet och en viss ödmjuk skyggghet, som skarpt stack af mot de öfriges ungdomligt käcka uppträdande. Hvarje tafatt åtbörd tycktes innebära en bön om tillgift, för det han vågade slå sig ner i samma rum som detta larmande, lifslustiga kotteri.

Han kunde väl vara så där omkring 30-talet. Den breda, redan fårade pannan och den trötta, inåtvända blicken voro den mogne mannens, under det munnens och hakans veka linier gåfvo ansiktet ett ungdomligt, nästan barnsligt tycke.

— Eller hur, Panke . . . hvad säger du? vände sig plötsligt en af de unga konstnärerna till den ensamme mannen. Denne svarade något, som jag ej kunde uppfatta och kröp ännu längre in i sitt hörn, under det frågaren å nyo kastade sig in i den pågående diskussionen med ett triumferande:

— Ser ni det, då!

Denne spurv i tranedans hörde alltså verkligen till sällskapet och hade inte råkat att komma in här bara af en tillfällighet. Det var hvad jag minst kunnat förmoda.

— Du, hvem är den där kurren borta i hörnet? frågade jag min vän.

— Hvilken? . . . Åh, jaså Panke! Han . . . ja, sannerligen det har sig så lätt att ge en uttömmande definition på den kroppen. Han skulle säkerligen göra det bäst själf . . . definitioner äro just hans starka sida. Här i

kotteriet behandlas han ömsom som slusk, ömsom som orakel, allt eftersom stämningen är till. Han är... ja, han är en mångfald af möjligheter, som aldrig blifvit till något.

— Panke... det var ett konstigt namn! Heter han verkligen så?

— Det är ett vedernamn, han fått här ibland prissarna på grund af sin ständiga penningbrist. Och han är så van vid det, att jag förmodar han själf glömt bort, hvad han ursprungligen hetat... Men ska vi bryta upp nu för att få oss en kopp kaffe och en cigarr ofvanpå det här.

Häremot fanns intet att invända, oaktadt jag gärna skulle ha velat höra litet mer om den där Panke. Kosan styrdes till ett mindre schweizeri, där vi snart sutto bekvämt bänkade med kaffe och kolsyradt vatten framför oss.

— Vi bruka annars alltid hålla till där inne i lilla rummet, där vi få hojta så mycket vi behaga, upplyste målaren. Men i kväll har jag mina skäl att slå mig ner här ute. Två af prissarna ha sålt på konstföreningen, så jag misstänker det blir rummel och nattsöl af, och jag håller på med en morgonstämning och måste vara på benen i tid. För resten skulle väl du, din nykterdansare, bara få trist, när gasken börjar stiga.

Jag prisade i tysthet min väns förtänksamhet, ty ehuru jag gärna velat bli bekant med åtskilliga af hans kamrater, knyter jag dock ogärna nya vänskapsband vid punschbordet.

Det unga artistkotteriet från mathålet infann sig mycket riktigt en stund senare och tog plats i sidorummet, som kunde isoleras från den öfriga lokalen. Panke var med, ehuru han tycktes följa de öfriga med en viss skygg motvilja och alltjämt såg ut, som om han frös i sin tunna öfverrock.

— Detta blir en af hans stora kvällar, hviskade landskapsmålaren och antydde med en handrörelse, att han

åsyftade Panke. Någon *stor dag* lär den stackarn aldrig få.

Uppasserskan sågs snart försvinna i sidorummet med en bricka, å hvilken funnos »varor» i öfverflöd, och inom kort förkunnade ett tilltagande sorl, att stämningen började stiga. Några ackorder slogos på en guitarr och en vacker basröst föll in med Bellmans »Bröderna fara väl vilse ibland».

Plötsligt blef det alldeles tyst där inne, och i tystnaden kunde man urskilja en stämma, som talade eller föreläste någonting, ehuru det var omöjligt att uppfatta orden. I början ljöd det matt och dämpadt, men rösten svällde så småningom ut och blef allt starkare och fylligare. Allt emellanåt afbröts föredraget af ett bravorop.

Bäst det var, kom uppasserskan med en ny bricka. Dörren slogs upp på vid gafvel, och sällskapet blef för några ögonblick synligt.

Midt i klungan stod Panke. Han tycktes ha vuxit. Hållningen var fri och ledig och hufvudet käckt tillbakakastadt. Ögonen, hvilkas skygga och trötta blick jag så väl erinrade mig, formligen sprakade nu, och från hans läppar flödade ord af en varm, smekande klang. Det var en annan människa jag såg, och dock densamme.

Dörren föll igen efter några sekunder, och i detsamma brast ett ursinnigt bifallssorl löst. Talaren tycktes ha slutat.

— Bravo! Urstyft! Öfverlägset! Skål, Panke! ljöd det ända ut till oss.

— Du blir tvungen att berätta mig litet mera om den där Panke, bad jag min vän. Han tycks vara en egendomlig människa. Hvad *är* han egentligen?

— Hvad han är? Ja, det beror, som jag förut sade dig, på omständigheterna. I kväll t. ex. är han en Prometeus, som röfvar himmelens eld och med slösande hand delar med sig åt andra af rofvet. I morgon åter igen är han en sjuk, sönderbråkad, människoskygg stackare — föga bättre än en tiggare.

— Är han målare?

— Han kunde måhända ha blifvit det med sitt nästan sjukligt känsliga skönhetssinne och sin utpräglade stilkänsla. Han är skald, tänkare, kritiker — allt hvad du vill och på samma gång ingenting. Karlen saknar totalt hvad man kallar lefnadsduglighet och förmåga att slå sig igenom.

— Men hvad lefver han på?

— Ja, det vete gudarna! Han har visst varit tidningsman någon gång för länge sedan. Men det sträfsamma, enformiga arbetet tröttnade han naturligtvis på. Han skulle bli författare . . . drömde en gång, som vi alla, drömmen om att skapa sig ett namn. Ja, hvem vet? En sådan här kväll inbillar han sig måhända, att han ännu ej försutit möjligheterna.

— Spriten naturligtvis?

— Hm ja! . . . Ser du, det är något alldeles särskildt med sådana där kroppar som Panke. De tyckas förutbestämda att gå under. Vi andra gå ut och festa ett slag någon gång och ta kanhända en tår utöfver törsten. Nå, dagen efter finna vi naturligtvis, att vi burit oss dumt åt, men det kan nu ingen doktor hjälpa, sedan skadan en gång är skedd. Det är bara att spotta i händerna och knoga dubbelt för att ta igen skadan, och så arbeta vi bort både bondånger och självförakt. Det är ingenting, som så kan försona mig med mig själf, som ett duktigt dagsverke . . . Men stackars Panke är danad af alltför vek materia. Han saknar förmågan att arbeta sig till jämnvikt, och därför går det på tok.

Han är visst ingen drinkare i egentlig mening. Man kan knappast säga, att han festar . . . Hur skulle han för resten ha råd till det? I hvardagslag lefver han som en asket. Men hans torftiga föda och bräckliga kropp göra honom mer än andra mottaglig för de obehagliga efterverkningarna af ett rus. Och han har icke nog stål i sig att säga nej, då han bjudes, ehuru han vet, att han får plikta för en sådan här excess med flera dagars, jag skulle nästan vilja säga andliga kopparslagare, ty det är

nog själen mer än kroppen, som far illa af de här öfverretningarna.

För resten är jag frestad att påstå, att dessa andliga kopparslagare numera blifvit en kronisk åkomma hos Panke. I hvardagslag är han blyg och försagd som en skolflicka, tror sig duga till ingenting och plågar sig med tusentals griller. Han har fått ett af de där fina samvetena, som gör en människa antingen till ett helgon eller till den olyckligaste bland dödlige. Det är först spriten, som väcker upp hans självkänsla. Med ett par toddar inombords blir han, som du nyss såg, en annan människa. Då strör han omkring sig ett helt fyrverkeri af gnistrande, vingade ord. Många af oss äro denne stackars sate tack skyldige för nya uppslag, nya impulser. Skulle han sätta allt, hvad han pratar en sådan här kväll, på papperet och få det tryckt, vore han helt enkelt ett erkändt geni. Men han gör det aldrig. När fyrverkeriet slocknat, går han hem för att frossa på sin egen ömklighet.

Målaren tömde resten af sin kaffekopp och kastade bort sin utrökta cigarrstump.

— Ska vi bryta upp? föreslog han. Som jag sa' dig nyss, måste jag vara uppe i otta.

Vi gingo tätt förbi dörren till det lilla rummet, där de unga konstnärerna höllo till. Panke tycktes fortfarande ha ordet.

— Det är ändå ömkligt, sade min vän, och det energiska vecket mellan hans ögonbryn blef djupare än vanligt — det är ändå ömkligt, att så mycken begåfning skall tillspillogifvas, bara för att stålet i viljan fattas. Där står han nu som en siare, som ett orakel bland alla prissarna, men tro mig — i morgon kommer han att ödmjukt som en tiggare vända sig till någon af beundrarna från i afton för att få låna tjugu fem öre till en kopp kaffe, och då är glorian borta.

Spel-Lars.

Som ung studiosus vistades jag ett par sommarveckor på ett besök hos en barndomsvän, som vid tjugu två års ålder redan var välbeställd folkskollärare.

Kalle Ström, så hette den unge skolmästaren, hade ännu ej hunnit göra sitt val bland bygdens tärnor. Hans ungkarlshushåll förestods af ett gammalt inventarium till moster, en präktig gumma, som med aldrig svikande beredvillighet tillfredsställde min den tiden nästan fruktansvärda aptit. Nå, vännen Kalle gaf då inte mig mycket efter i det stycket.

Den hyggliga mostern hade bland andra bohagsartiklar fört med sig ett ärevördigt piano, som sannolikt var årsbarn med henne själf. Kalle roade sig på lediga stunder, det vill säga, när han inte låg och drog sig i en hängmatta (det var nämligen under hans ferier) med att ur den gamla lådan framlocka någonting, som han behagade kalla musik. Denna sida af vännen Kalles begåfning hade ett högst olikartadt inflytande på den beskedliga mostern och på mig. Den förra kunde afbryta sig midt i brinnande köksbestyr och slå sig ner i salen med en min så hänryckt, som om Kalle varit självaste mäster Rubinstein, under det jag vanligen stoppade min drygaste pipa och tog mig en promenad på cirka tjugu minuter. Så länge brukade Kalles »anfall» vanligen räcka.

En vacker eftermiddag hade jag annekterat Kalles hängmatta och låg i skuggan af ett par präktiga lönnar och njöt af Jacobsens »Niels Lyhne». Plötsligt får jag höra ett misstänkt skrammel inne från salen, som hade fönsterna öppna utåt trädgården. Jag reste mig en smula på armbågen. Mycket riktigt: det var Kalle, som slagit sig ner framför »pinolådan», som jag för mig själf döpt det famösa instrumentet till.

Det bjöd emot att retirera den här gången. Jag låg så skönt, och boken var så intr ssant. Kalle skulle bestämdt inte uthärda länge i denna allt upplösande värme. Och så beslöt jag mig för att trotsa faran.

Men när han tre till fyra gånger tröskat igenom de första takterna till »La Paloma» och regelbundet slutat

med en dissonans så hemsk, att den borde ha skrämt själfva moster, förgick mig tålamodet. Glömsk af den hänsyn, en gäst är skyldig sin värd, röt jag med mina lungors fulla kraft:

— Tänker du ta lifvet af mig med ditt fördömda klink!

Kalle kom fram till fönstret. I hans breda leende kunde jag inte upptäcka ett spår till sårad konstnärsstolthet, hvilken omständighet betydligt lugnade mig.

— Du ska få vara i fred nu, kinkblåsa! skrattade han. För resten ska jag blidka dig genom att tala om något, som annars skulle ha varit en öfverraskning. I morgon får jag hem lite rara varor från sta'n, och då ska jag bjuda hr finsmakaren på musik, som man inte hvar dag får höra ute på bondlandet.

— Tviflar inte på det. Ska det bli en duett för glastrumpet och piano?

— Spara dina kvickheter så länge! Du kommer att känna dig stukad . . . jag säger inte mer.

Ämnet fick falla, och påföljande dag, som var en lördag, hade jag totalt glömt bort Kalles löfte. Mot kvällningen, då jag höll på att vattna blommorna i trädgården, hörde jag Kalle ropa på mig.

— Kom in nu och tag dig ett glas punsch, så ska jag visa dig att jag hållit ord!

Jag kom, förstås, genast. Kalle var inte ensam. Nere vid dörren satt en liten gubbe med ett vänligt, rynkigt ansikte, omgifvet af en gemytlig rättarekrans. Vid första anblicken såg han ut som en äldre torpare eller statkarl.

— Det här är min goda vän, som jag talat med er om, fader Lars, han, som tycker så mycket om musik, presenterade Kalle. Nu ska ni spela edra bästa låtar. Men först ska ni ha er ett glas punsch. En spelman behöfver alltid lite smörjelse.

Gubben Lars steg upp och bockade sig förläget.

— Jag kan ingenting nu . . . åtminstone ingenting för studerade herrar att höra på, menade han. Hade det varit i min ungdom, så kanhända . . .

Och så makade han sig bort emot dörren igen.

— Ett glas punsch ska ni väl i alla fall ha . . . seså, intet krus nu! Skål fader Lars.

Gubben tog det erbjudna glaset, smakade först försiktigt och tömde det sedan i ett drag.

— De' va' rart slag det där! förklarade han och smackade belåtet, under det de små ögonen började tindra.

— Vi få lof att ha i honom några bottenfockar, hviskade Kalle. Han spelar aldrig förr än han blir en smula på röken.

Egentligen väntade jag mig intet vidare nöje af denne landtlige birfilare och hade mina egna tankar om vännen Kalles musikaliska smak, men å andra sidan var jag ännu nog pojkaktig att tycka, att en liten florshufva inte kunde skada den gamle stofilen. Alltså förenade jag mina bemödanden med Kalles. Gubben krusade en smula för det andra glaset . . . det tredje gick betydligt lättare.

Så småningom började de insjunkna kinderna få färg, och bäst det var grep han oombedd den gamla chokoladbruna fiolen, som han lagt ifrån sig på pianot.

— Kanske jag ändå kommer ihåg någon gammal stump, mumlade han nästan för sig själf och började skrufva och stämma.

— Känner herrn till Beethovens Cissmolls-sonat? frågade han plötsligt, vänd till mig.

Om han frågat, huruvida jag läst Talmud eller kunde tolka assyrisk kilskrift, skulle jag icke ha blifvit mera förbluffad. Hur i all världen kunde denne torpargubbe veta något om Beethoven och om cissmolls-sonaten?

Han väntade inte på svar utan lät stråken med en mjuk, nästan smekande rörelse glida öfver strängarna. Först en försökslöpning, som lät ett pärlband af klara, fylliga toner välla fram genom rummet.

— Jag har nog glömt det mesta, menade gubben med en skakning på hufvudet, men herrarna få ursäkta!

Det *var* verkligen cissmolls-sonaten och, fastän fragmentariskt, spelades stycket så, att man kände, att musikern, om han icke varit fulländad konstnär dock haft stora möjligheter att blifva det. Det var en bredd och fyllighet i tonen, en själfullhet i föredraget, som gjorde mig alldeles hufvudyr, när jag betänkte, att exekutören var en gammal bondspelman . . . eller var karlen en förklädd Paganini?

— Nu är han i tagen, hviskade Kalle. Nu ska' vi bara fylla på hans glas emellanåt, men inte för ofta, och så låta honom hållas.

Det blef en konsert, hvars make jag aldrig drömt om att få höra härute. Programmet var ytterst omväxlande: brott-stycken af klassisk musik, originella bondpolskor, folkvisor, romanser som voro på modet under 40- och 50-talet. Men alltsammans framfördes med en sällspord känsla för det karaktäristiska i stycket och med en teknik, som vittnade om att skolan en gång varit den bästa.

Gubben Lars bjöds att spisa kvällsmat med oss, men under måltiden var han fåordig. Kalle hade skaffat hem brännvin, som han ej själf nyttjade, åtminstone ej i hvardagslag, och gubben Lars lät sig både helan och halfvan väl smaka. Efter supén tog han ånyo till fiolen, men nu gick det sämre. Gubben hade tydligen fått en smula för mycket. Det grå hufvudet började nicka och snart sof den gamle spelmannen med fiolen tryckt mot sitt bröst.

Vi togo varligt från honom hans skatt och sköto en kudde bakom hans hufvud samt gingo, sedan vi tändt våra pipor, ut för att vädra bort punschångorna. Under promenaden berättade min vän den egendomlige spelmannens historia.

Han var son till en bruksarbetare där i socknen. Redan som pojke väckte han uppmärksamhet för sina ovanliga musikaliska anlag. Han var tolf år gammal, då en af brukspatronens gäster, som själf var skicklig musiker, hörde honom spela på en midsommardans. Den främmande herrn fäste sig vid det unga naturgeniet och tog honom med sig till hufvudstaden för att sörja för hans musikaliska utbildning.

Lars gick igenom musikaliska akademien med glans, blef uppmärksammad för sitt själfulla spel vid åtskilliga soaréer och var redan vid tjuguett års ålder medlem af hofkapellet.

Måhända skulle han med tiden ha blifvit något stort. Hans lärare hade väntat sig mycket af honom. Men glaset blef hans olycka, liksom så månget annat lofvande konstnärsämnes. För sin utkomsts skull — hans beskyddare var ej förmögen — hade han redan under sin akademitid börjat spela dansmusik på de förnämes baler. Här vankades dryckjom i öfverflöd, och unga Lars äldre kamrater i orkestern voro öfvade dryckeshjältar, som både förstodo konsten att fukta egen strupe och att förleda en oerfaren pojke. Slutet på visan blef att den unge musikern började »sudda ner sig», som det heter. Han kom halffull till repetitionerna i hofkapellet och uteblef stundom. Efter några varningar erhöll han sitt afsked.

Nu gick det utför med stackars Lars med svindlande hast. En tid strök han omkring på syltkrogar och sämre näringsställen och »spelade som en ängel men söp som en liten f—n», som en af hans bekanta från den tiden plägade uttrycka sig. Några af hans forna akademikamrater, som tyckte, att det var ömkligt att se den gamle vännen totalt gå under där uppe, skramlade till sist ihop en liten summa, tillräcklig till en omgång snygga gångkläder och respengar till hemorten. Så kom han tillbaka hit, bruten och försupen och utan att äga mer än sin fiol och en gammal kista full med noter.

Efter att ha gått en tid hemma och slagit dank, råkade Lars att få ett förhållande med en flicka, dotter till ett torparfolk i grannskapet af hans hem. Detta blef på en gång hans räddning och hans olycka. Den unga kvinnan var en riktig järnnatur med vilja för båda. Sedan hon fått Lars med sig till prästen, ordnade hon också den blifvande familjens ekonomi, och innan den drömmande, opraktiske spelmannen rätt visste hur det gått till, fann han sig vara välbeställd torpare under bruket, där han vuxit upp.

Naturligtvis var det ingen lätt sak att göra den stackars musikern till ens en medelmåttig arbetare. Men hustrun tog i med hårdhandskar, och hur det var så gick det. Hon hade hittat på ett osvikligt medel. Då Lars dummat sig alltför mycket, låstes fiolen undan och kom ej fram, förr än han visat tydliga prof på ånger och bättring. Spelmansgrillerna föraktade den praktiska kvinnan djupt, och hon skulle för länge sedan ha bränt upp fiolen, om hon ej fruktat för att Lars skulle göra allvar af sin hotelse att gå och hänga sig. Han hade varit nära att göra det, då hon en gång användt hans dyrbara noter att torka frukt på.

Så gingo åren. Lars blef gammal och grå och kunde allt mera sällan förmås att ta till fiolen. I hemmet betraktades hans musikpassion nästan som en last. Han hade nu vuxna söner, men ingen af dem hade ärft hans anlag. De voro i allt moderns afbild och ansågo gubben en smula fnoskig.

De enda ljuspunkterna i den gamles lif voro numera de sparsamt inträffade tillfällena till ett rus. När spriten värmt det tröga blodet, kunde han för en stund glömma tid och rum. Då var han ånyo den unge lofvande hofkapellisten, som ackompanjerat Jenny Lind, och spelade de gamla mästarna.

* * *

Den gamle spelmannens sorgliga saga hade gripit mig djupt. I pojkaktigt öfvermod hade jag förut gjort mig glad med de glada utan att närmare tänka på hvad som lurar i bottnen af den glädjebringare, som nämnes bägare. Nu såg jag det och ryste.

Vi väckte den gamle. Han hade sofvit bort en god del af sitt rus. Af konstnären fanns ingenting kvar. Hvad vi sågo var blott en bruten stapplande gubbe, som var ängsligt rädd för snubbor vid hemkomsten.

— Kära, snälla herrarna, bad han vid afskedet, låt fiolen vara kvar här så länge. För får gumman tag i den nu, när jag kommer hem, slår hon sönder den, det är alldeles säkert.

Kardborren.

En kväll såg jag honom tillsammans med ett yngre artistkotteri, glammande och skrattande som en pojke, under det han uppbyggde sitt sällskap med besatta anekdoter från en äldre konstnärsgenerations Sturm- und Drangperiod. Kvällen därpå hörde jag honom inbegripen i ett allvarsamt resonemang om valutor, fonder och börsnoteringar med ett par feta, medelålders affärsmän. Tredje kvällen talade han politik med en äldre herre med ett vresigt ämbetsmannaansikte och utvecklade därvid de mest rättroget konservativa åsikter. Fjärde aftonen fann jag honom fördjupad i ett fackmässigt samtal med kröga . . . hm . . . källarmästaren angående olika konjakssorters företräden. Han tycktes finna sig till rätta med människor af hvilken ålder, lefnadsställning och åsikt som hälst samt förstod tydligen alltid att sätta sig in i den härskande tonen och göra sig angenäm för sitt tillfälliga umgänge,

Mannen med denna förbluffande sällskapliga smidighet föreföll att vara ett godt stycke uppe i 40-talet. Han hade ett välbildadt hufvud och en figur, som tydde på mindre vanlig kroppsstyrka. I sin ungdom måtte han ha varit hvad man kallar en grann karl. Nu hade gikten slagit sig i fötterna och gjort gången otymplig och hållningen lutande. Den nästan kopparfärgade hyn skvallrade om talrika och grundliga Backioffer. Dräkten, ehuru alltid snygg, tydde på torftighet, men linnet var städse oklanderligt och de hvita, väl vårdade händerna voro gentlemannens.

En afton, då jag satt på kafeet med en vän — en yngre journalist — såg jag föremålet för min nyfikenhet inträda med den honom egna hemmastadda hållningen och kasta en mönstrande blick kring lokalen. Mönstringen måtte ej ha utfallit till hans belåtenhet. Han ryckte på axlarna med en min af missräkning, slog sig ner vid ett ledigt bord och beställde aftontidningarna och en flaska isdricka. Under det han väntade på sin beställning, såg jag honom nicka bekant öfver till vårt bord och märkte, att min vän besvarade hälsningen . . . en smula vårdslöst, som jag tyckte.

— Du tycks känna den där herrn, anmärkte jag.

— Något! genmälde min vän med ett mångtydigt leende. Du däremot tycks inte ha den något omtvistade förmånen, efter som han inte slog sig ner hos oss.

— Nej, men jag är onekligen nyfiken på honom. Jag har vid flera tillfällen observerat hans ovanliga förmåga att finna sig tillrätta i de mest olika sällskap.

— Ja, han är specialist på att vara underhållande. Hela karlen är en stor speldosa med nog omfattande repertoar för att kunna tillgodose ganska skilda smakriktningar. Han talar med lika stor lätthet om prisfallet på silfver, nordpolsexpeditioner, spannmålstullar, förhållandena i Transvaal — kort sagdt: hvad du vill. Öfverallt har han varit och allting har han reda på. Hans styrka är emellertid anekdoter. Tala om Bismarck eller Boestad, om Rotschild eller L. O. Smith — han har genast en historia på lager. Du kan stämma honom i hvilken tonart du vill, om du bara har nyckeln.

— Hvilken nyckel?

— Helst whisky och kolsyradt vatten — han är en smula angloman i sin smak, vårt muntrationsråd — men i nödfall också punsch, konjak . . . kort sagdt sprit i hvilken form som helst.

— En snyltgäst således . . . en parasit?

— Nåja, en snyltgäst om du så vill! Hvar två eller tre äro församlade, där plägar han också genast vara midt ibland dem med sin irriterande älskvärdhet och sina evin-

nerliga historier. Vi kalla honom också för Kardborren i mitt kotteri. Emellertid måste jag göra honom den rättvisan, att han ingalunda är någon snyltgäst af den vanliga sorten, som totalt bitit hufvudet af skammen. Hade han varit en sådan, skulle han utan vidare ha slagit sig ner här och i tydliga ordalag låtit förstå hvad han önskade.

Men han saknar inte, så besynnerligt det kan tyckas, en viss ambition. Visserligen är han för det mesta ett troget eko af dens åsikter, som betalar hans whisky, men han är aldrig framfusig eller simpel. Han är så mycket gentleman som man rimligtvis kan begära af en person, hvilken förtjänar sin aftongrogg med att göra sig angenäm för kreti och pleti.

— Vet du hvad? fortsatte min vän efter att ett par minuter med fundersam min ha sugit på sin cigarr. Jag tror i alla fall vi ska' be honom flytta öfver till oss. För dig, som är *novus homo* här uppe, kan ju Kardborren vara en bekantskap att göra. Efter som du inte super, blir han dig inte till vidare besvär . . . Han lånar aldrig pengar af sina kafévänner, vare sig det nu beror på att han är tillräckligt hederlig karl för att inte vilja göra det, eller emedan han är nog klok att inse, att det skulle undergräfva hans ställning som gratissupande sällskapsbroder . . . Ja, du får själf tillfälle att döma . . .

Ehuru jag halft om halft misstänkte, att min väns förslag lika mycket var en förevändning att få någon att pokulera med, som förestafvadt af begäret att göra mig bekant med en intressant personlighet, nickade jag bifall. Uppasserskan framförde inbjudningen och »Kardborren» infann sig genast, som det tycktes i riktigt söndagshumör.

Efter ömsesidig presentation och sedan han fått höra, att jag ägnade mig åt samma fack som min vän, ehuru jag ännu endast kunde betrakta mig som nybörjare, kastade han sig genast in på pressförhållanden här hemma och i utlandet. Det blef ett helt kåseri — omväxlande, pikant och underhållande. Med de flesta af våra mera framstående journalister tycktes han vara personligen bekant och förstod — som min vän mycket riktigt anmärkt — att krydda sin framställning med en hel hop anekdoter angående vederbörandes små svagheter eller egendomligheter.

Min kollega sparade inte på fluidum och »Kardborren» drack ärligen i botten, utan att dock öfverskrida stadiet af älskvärd upprymdhet. Det gjorde han aldrig hur mycket han än fick till lifs, hörde jag sedermera försäkras. Och ett faktum är, att jag aldrig såg honom i egentlig mening drucken. Hade ej åtskilligt i mannens yttre hänfört honom till de urspårades kategori och hade jag ej, dels genom hvad jag hört, dels genom hvad jag själf iakttagit, bildat mig en mening om honom, skulle jag säkert ha

ansett honom för en af de älskvärdaste umgängesmänniskor, jag dittills träffat på.

Sedermera såg jag honom rätt ofta och fick snart reda på hans historia.

Han var född af aktade föräldrar och hade erhållit en vårdad uppfostran. Efter några års praktik på ett grosshandelskontor reste han utomlands och var borta i mer än ett tiotal år.

Hvad han under denna tid förehaft, visste ingen så noga. Han iakttog alltid i det fallet en viss förbehållsamhet, som, naturligtvis, gaf anledning till allehanda intressanta utläggningar. Än berättades, att han varit cowboy i Texas, än att han arbetat i Sydafrikas diamantgrufvor, än att han varit insurgentofficer i Nicaragua eller någon annan småpublik i Centralamerika. Det ena kunde lika väl vara möjligt som det andra. Själf nöjde sig föremålet för alla dessa historier med att småle och rycka på axlarna åt hvarje ny version. Säkert är att han farit vida omkring och genomgått växlande öden.

Hvad han än må ha sysslat med, hade han lyckats förvärfva sig en del penningar, som han vid återkomsten till hemlandet nedlade i en fabriksrörelse. Det gällde, tror jag, tillverkningen af ett nytt slags taktäckningsmeteriel efter en amerikansk idé.

Den nye fabrikören med sitt ståtliga yttre och sitt vinnande sätt, som ännu mera förhöjdes af den nimbus en långvarig vistelse i utlandet skänker, blef snart ett af affärsvärldens lejon. Ryktet förstorade hans förmögenhet. Han betraktades nära nog som en nabob, och detta stärkte naturligtvis i hög grad krediten.

Själf gjorde vår fabrikör hvad han kunde för att rättfärdiga ryktet om de på något mystiskt sätt förvärfvade millionerna. Hans ekipager voro de vackraste i staden. Han älskade företrädesvis att umgås med skriftställare och konstnärer och utöfvade ett omfattande mäcenatskap. Hans små fester för intimare umgängesvänner, voro sannskyldiga högtider för finsmakare. Hans sommarnöje var ett litet

féslott, och hans segeljakt var inredd med en för våra förhållanden förbluffande lyx.

Naturligtvis blef det den gamla visan. Efter att några år ha lyst som en stjärna af första storleken, gjorde fabrikören och konsuln — den senare titeln är ju oumbärlig för en stor affärsman — en mycket uppseendeväckande konkurs. Snart återstod för den forne eleganten och världsmannen endast en del gångkläder och en liten lifränta på några hundra kronor, hvilket senare hans kreditorer af barmhärtighet låtit honom behålla.

Det störtade »lejonet» bar sitt öde med mycket jämnmod, som det tycktes. Han deltog fortfarande i utelifvet, förbindlig och elegant som alltid. De äldre tyckte synd om den ruinerade världsmannen, som förstod att bära sitt nederlag med så mycken takt, och de yngre funno sig smickrade af att få umgås på kamratlig fot med den fordne eleganten, som alltid förstod att vara så angenäm och som aldrig skrytsamt framhäfde hvad han varit.

Så småningom ändrades förhållandena. Man hade i början trott, att fabrikören, som ännu var i sina bästa år, på ett eller annat sätt skulle repa sig efter sitt nederlag. Själf hade han antydt, att han ämnade sig utomlands för att på nytt fresta lyckan. Emellertid gick det ena året efter det andra, utan att något dylikt hördes af. Den ruinerade medelålders mannen var icke mera densamma som den unge dådlystne kontoristen. Han hade icke straffbart ägnat sina bästa mannaår åt ett njutningsfyldt, energidödande sybaritlif. Kunskaper och världserfarenhet ägde han visserligen, men det bästa af mannen var borta. Han kunde ej mera »rycka upp» sig. Och så blef han de bättre krogarnas muntrationsråd.

Och äfven i denna egenskap blef honom hans uppgift allt mera tung med åren. De gamla vännerna från hans storhetstid drogo sig allt mera tillbaka och visade slutligen uppenbar köld och ringaktning, under det de unga så småningom blefvo uttråkade af hans historier och funno hans kvickheter stereotypa. »Kardborren» började till sist behandlas med en vårdslöshet, som var rent af sårande.

Det är ju möjligt att hans stolthet kämpat mången hård kamp med behofvet af den vanliga aftonstimulantian. Men det senare var alltid det starkaste och det kom den »stackars »Kardborren» att svälja månget beskt piller med leende min.

* * *

Förändrad verksamhet gjorde, att jag på några år måste lämna hufvudstaden, och när jag återkom fann jag mångt och mycket förändradt, gamla kotterier upplösta och nya bildade.

En vacker morgon stötte jag ihop med min gamle vän tidningsmannen, som också bytt om »stamlocus». Vi kommo snart i ett lifligt samspråk om nytt och gammalt, och hur det var kom jag att fråga efter »Kardborren».

— Jo, det gamla kroginventariet lefver nog än, svarade journalisten i vårdslös ton. Men han är alldeles på fallrepet. Det är ömkligt att se att en karl med hans obestridliga begåfning inte ska' ha mera aktning för sig själf. Han, det fordna kvickhufvudet, lånar sig nu till driftobjekt åt första bästa åsna mot ersättning af en toddy. Det är en andlig prostitution, hvartill jag hoppas slippa se motstycke. Härom kvällen t. ex. hade han råkat in i ett kotteri af unga festande teknologer. Och kan du tro, att de valparna öfvertalade honom att, mot vederlag af en flaska punsch, stiga upp på en stol och, under jubeltjut af den mer eller mindre påstrukna publiken, högtidligen afsvärja evangelisk-lutherska läran . . . Hvad säger du om slikt?

Så långt hade det alltså gått med den fordne eleganten och världsmannen.

"Possessionaten."

Jag hade helt oförmodadt stött tillsammans med en gammal vän och skolkamrat, som var förvaltare af en egendom några mil från den stad, där jag hade min verksamhet. Följden af vårt sammanträffande blef en inbjudning till landet så fort jag kunde göra mig ledig.

Kom så en vacker söndagsmorgon, då junisolen tycktes mig bränna hetare än vanligt och då skaror af högtidsklädda människor strömmade ned till ångbåtshamnen och järnvägsstationen i akt och mening att under några timmar andas stärkande landtluft och hämta ny kraft till den stundande arbetsveckans mödor. Med viss afund betraktade jag de lustfarandes glada miner. Min sommarledighet inföll inte förrän om en tre veckor. Plötsligt kom jag att tänka på, att det inte var mer än ett par timmars ångbåtsresa ut till min vän förvaltaren. Jag hade ännu omkring 10 minuter på mig — just lagom för att hinna ner till hamnen. Beslut och handling blefvo den gången ett.

Efter en angenäm och uppfriskande sjöresa var jag framme vid bryggan, där jag skulle stiga i land, men upptäckte där endast ett par sjöbodar och en fiskarstuga. Af fiskarfar fick jag emellertid den upplysningen, att jag var på rätt stråt, fast jag hade en promenad på en dryg fjärdingsväg för mig, innan jag kom fram till herrgården. Det var ingen konst att hitta. Vägen förde rakt fram till Strömberga by, och när jag väl hunnit dit, kunde jag se Eksunda, så hette egendomen, som var målet för min färd.

Sålunda lokaliserad anträdde jag med friskt mod min vandring, som gick genom ett synnerligen täckt landskap med omväxlande löf- och barrskog. Jag kunde väl ha promenerat vid pass tjugu minuter, då jag ryckte till vid ljudet af ett skott, som föll i en backe strax till höger om vägen. Ögonblicket därefter hoppade en ekorre, förföljd af en gläfsande, halfstor hund förbi mig med ett par viga skutt och försvann i ett tätt snår.

Jag såg mig om efter jägaren, som jag misstänkte vara någon okynnig pojke i slyngelåren. Plötsligt hördes en något hes mansröst ropa: »Zemira!» Och jag fick strax klart för mig, att det var hunden, som lystrade till det granna namnet, ty denne återvände genast från den resultatlösa jakten och sprang med hviftande svans emot en lång karl, som just nu framträdde på vägen.

Det var mig omöjligt att bestämma, till hvilken samhällsklass jag borde hänföra denne söndagsjägare. Han såg inte ut som en stadsbo men ej heller som en landtbo. Han gjorde ej intryck af att vara en herreman, men man kunde ej heller taga honom för en bonde eller handt-

verkare. Han var en ännu ung karl med sömniga ögon och osund hy, som skvallrade om kärlek till glaset. Alla hans rörelser präglades af en viss lättjefull vårdslöshet, som förmodligen skulle föreställa världsvana. Han var iklädd en illa medfaren sportmössa och en urblekt, trådsliten velocipeddräkt. Hela uppenbarelsen verkade skäligen omotiverad i denna omgifning — stod inte i stil med landskapet, som en målare skulle ha sagt.

— Herrn blef väl inte rädd? frågade han, i det han tog åt mössan.

Dialekten verkade, som hela karlen i öfrigt, konstlad och tillgjord, misslyckad blandning af landtbo och stadsbo.

— Jag brukar gå ut med bössan så här ett slag om söndagsförmiddagarna, fortsatte han utan att vänta på svar. Det ä' ju det enda en bildad karl kan ta sig för så här på bondlandet för att slå ihjäl tiden . . . ja det vill säga, fortsatte han, då han förmodligen i mitt ansikte trodde sig läsa en viss liknöjdhet för jaktens idrott, det vill säga om man inte kan få en liten vira, för det ä' nästan ändå trefligare.

— Ja, om smaken ska' man ju inte disputera.

— Hi hi hi! Det var bra sagdt. Herrn ä' resande kan jag se.

Jag nickade.

— Kanske har släktingar på trakten?

— Nej.

— Inte. Då ä' det för att hyra sommarnöje som herrn ä' ute . . .?

— Nej.

Min fåordighet tycktes göra honom brydd för ett ögonblick, men så högg han i igen.

— Åh, förlåt! Jag glömde ju alldeles bort att presentera mig. Mitt namn ä' Andersson . . . possessionat Andersson, vill jag säga.

— Fägnar mig att göra hr possessionatens bekantskap, svarade jag en smula ironiskt, men jag märkte strax att ironi var alldeles bortkastad på herr Andersson. Han bara småmyste självbelåtet, då han hörde mig uttala den

ståtliga titeln, som så illa svarade mot hans yttre, och frågade helt burdus:

— Hvad tycker herrn om det här geväret?

Jag tittade som hastigast på hans vapen, en helt vanlig Huskvarnabössa, efter hvad jag kunde finna, och svarade så, att jag inte förstod mig synnerligen mycket på sådana saker.

Då lyste han upp som en sol.

— Jag ska' säja herrn, att det ä' något till fin pjäs . . . äkta amerikanskt fabrikat. Med den här träffar man ett knappnålshufvud på 800 meters håll.

Jag tänkte ett ögonblick säga något elakt om hans misslyckade ekorrjakt, men teg visligen, och titulus Andersson fortfor att prata:

— Den här tiken — kom hit Zemira! — herrn må tro det är finemang. Förvaltare Strömblad på Eksunda bjöd mig häromsistens 50 kr. för en valp efter henne, men jag tog'et inte. Åh, man är gammal jägare och förstår att hålla prisen oppe. Jag säljer inte den här hunden under 200 kr.

Zemira, var så vidt jag kunde förstå, en helt vanlig byracka, för hvilken sannolikt inte en verklig jägare velat ge 10 öre. Jag väntade nu bara på att herr Andersson skulle hålla ett loftal öfver sina slitna knäbyxor och stoppade långstrumpor. Mycket riktigt.

— Den såskoppen till skräddare har inte fått min jaktkostym färdig än, så att jag blef tvungen att ta bajsickelkostymen . . . Den är så ledig, när man går här i skogen . . . Åker herrn bajsickel?

Jag kunde inte stå herr Andersson till tjänst med att vara hemma ens på det området.

— Åh, det är skada! Maken till sport finns då inte . . . Herrn skulle se min maskin . . . Första klass! Har kostat 425 kr. Ja, jag har den borta på reparation nu.

Under det vi — eller rättare herr Andersson — pratade, hade vi hunnit fram till byn. Bland husen tilldrog sig i synnerhet en byggnad min uppmärksamhet. Den

låg alldeles utmed vägen och var uppförd i misslyckad villastil med prålig veranda och ett förskräckligt torn. En skylt med stora, ultramarinblå bokstäfver på gul botten tillkännagaf, att här var handelsbod.

— Hvad tycker herrn om den här villan? frågade min följeslagare.

Jag tyckte hela »villan» i öfverraskande grad påminde om herr Andersson: skrytsamt anspråksfull men redan en smula förfallen. Jag blef därför inte alls öfverraskad, då han fortsatte.

— Det är jag som låtit bygga den.

— Ni bor alltså här? sade jag för att säga något.

— Nej, inte nu mera. Jag sålde den på samma gång jag öfverlät handelsrörelsen. Egentligen var jag aldrig riktigt nöjd med läget.

— Men det tycks ju vara synnerligen lämpligt för en landthandel.

— Ja, det förstås. Men egentligen ä' det då ingenting att stå efter att vara handlande här. Man får lof att ge sig i lag med allt möjligt folk . . . för affärens skull, förstås. Och det har nu aldrig legat för min röst att umgås med hvem som hälst. När man varit ute i världen och fått en smula bildning, så väljer man sina bekanta . . . Men ursäkta, nu måste jag . . .

Han fullbordade inte meningen, utan aflägsnade sig med stormsteg efter att ha gjort en slags honnör.

Jag stirrade efter den konstiga figuren och funderade på, hvad orsaken kunde vara till den ovanliga brådskan, då jag kände ett kraftigt slag på axeln. Framför mig stod min vän förvaltaren.

— Jag tror du hade sällskap, sade han efter det vi skakat hvarandras händer och pekade med sin käpp på den bortilande »possessionaten». Då har han väl proppat dig ordentligt full med historier?

— Jo, du kan tro! Men hvad är han egentligen för en kurre?

— Den största odåga som trampat ett par skor, svarade min vän. Men nu måste vi skynda oss hem till middagen. Vi spisa tidigt här på landet.

Under middagen hade vi angenämare saker att tala om än min nyförvärfvade bekantskap, men när vi sedan sutto för oss själfva vid kaffe och cigarr på den murgrönomhägnade verandan, vaknade min nyfikenhet och jag började fråga ett och annat angående »herr possesionaten».

— Ja, sade förvaltaren, och blåste ut ett väldigt rökmolm, det är en ledsam, ehuru inte allt för ovanlig historia. Den här karlen skulle, om han blifvit efterhållen som pojke och tidigt fått lära sig arbeta, ha varit en välbergad bonde, i stället för att han nu är ingenting.

Anderssons far, som var en af de förmögnaste bönderna i byn, dog, medan ende sonen ännu gick i folkskolan. Pojken utmärkte sig inte för hvad man kallar läshufvud, men han var stor och stark och skulle nog ha blifvit en bra arbetare, om han i tid fått vänja sig att göra nytta. I stället lät hans förmyndare honom slå dank, hvartill han för öfrigt hade en viss naturlig benägenhet. När han gått här i byn och drifvit några år, blef det tal om att skicka ynglingen i någon skola. Nå, det var ju intet ondt i, om man låtit honom lära något, som han kunnat draga nytta af. Men folkhögskolan och landtmannaskolan, där t. o. m. ett par af byns drängar gått igenom en kurs, var naturligtvis alldeles för simpel för en sådan storkaxe som unga Andersson. Han skulle till staden och gå igenom ett handelsinstitut. Han ämnade inte gå och rota i jorden som en fattiglapp till dräng.

Till staden kom han också, och där fortsatte han sitt dagdrifvarlif i två år och studerade — på de finare krogarna. Och i de flesta fall fick han betala både sina egna och »studiekamraternas» omkostnader. Den skrytsamme bondpojken fick snart nog »vänner», som förstodo att hjälpa honom göra af med slantarne.

Han kom tillbaka hit, då han uppnått myndighetsåldern, och nu skulle han etablera sig som handlande.

Detta var nu i och för sig icke någon dum idé. Byns gamle handlande, som började med två tomma händer, men under årens lopp tjänat ihop så pass, att han kunnat köpa sig en liten egendom, var hågad att dra sig tillbaka från affärerna. Någon konkurrent fanns inte på långt håll, och affären skulle säkert ha burit sig utmärkt i en skötsam och driftig ung mans händer.

Men denne skräflande, okunnige halfherre var sannerligen inte rätte mannen att öfvertaga en dylik rörelse. Lat hade han varit förut, och »studierna» hade gjort honom sju resor värre. I boden stack han knappast näsan. Göromålen sköttes af en bokhållare. »Patronen» själf låg och drog sig till långt fram på förmiddagarna, och kvällarna tillbragtes vanligen med kortspel och pokulerande. När intet annat sällskap fanns att tillgå, kunde hr patronen — rätt så hög han annars ville vara — spela knack och dricka konjak med sina egna drängar.

Hans begär att skryta och pråla gränsade snart sagdt till vansinne. Hans smak — om man nu kan använda det ordet — var af simplaste slag. Men så fort han fått för sig, att något var nytt eller ovanligt, skulle han genast ha det. Han förstörde flere tusen kronor på det mest omöjliga skräp: speldosor, förskräckliga målningar, obrukbara möbler, skjutvapen nog, för att fylla en liten arsenal, och så vidare.

Och så skulle han, naturligtvis, bygga . . . ja, du såg ju själf, hvilket praktstycke han åstadkommit. Den där kåken kostade emellertid vackra slantar.

När han fått sin »villa» — som ännu bär namnet Anderssonska fåfängan — färdig, gifte han sig, och det var kanske det förståndigaste han gjort i all sin tid, ty han fick en huslig och duktig flicka, alldeles för god åt en dylik schajas. Hon gjorde nog sitt bästa att hålla igen, men karlen var redan omöjlig.

Hvart det skall ta vägen med en affär, när principalen ej gör ett skapande grand annat än flänger omkring på velociped eller skjuter till måls på ekorrar och skator om dagarna, säger sig självt. Knappast fyra år

efter det den lysande »fåfängan» invigts med ett dundrande kalas, slog vår patron vantarna i bordet. Det blef en riktigt storartad konkurs. Huset och handelslagret inköptes till rampris af patronens bokhållare, som haft den turen att i samma vefva få ett litet arf. Herr Andersson själf måste bekväma sig att flytta in i en undantagsstuga på svärfaderns ägor, och nu lefver han helt och hållet af dennes barmhärtighet.

Det påstås att af skadan blir man vis, men detta kan nu inte tillämpas på titulus Andersson. Han är ju ännu unga karlen, men nu har han gått så här ett par års tid och dragit benen efter sig utan att kunna förmås att lägga handen vid någonting. Oss emellan sagdt, så tror jag han har en skruf lös. Konjaken, som han under sin välmaktstid pimplade både bittida och sent, tog tydligen bort den smula vett, han någonsin haft. Hans största njutning är att träffa på en obekant, för hvilken han kan få skrodera af hjärtans lust. Och då ljuger han, så att han själf tror på alla galenskaper, han pratar. Jag har med både lock och pock försökt förmå honom att arbeta och nu springer han som för den lede själf, bara han ser skymten af mig.

— — — — — — — — — — — — — — — —

När min vän framemot kvällen skjutsade mig ner till ångbåtsbryggan, skyggade hästen till vid ljudet af upprepade skott i närheten af vägen. Vi tittade åt det håll, hvarifrån skotten hörts. Där stod »possesionaten» — alltjämt i sin sportdräkt — och sköt till måls på en uthusdörr . . . »Det är ju det enda en bildad karl kan ta sig för så här på bondlandet».

Spindlar.

De hade proppat sig stinna af smörgåsmat och hällt i sig fem supar per man utan att ett dugg låta sig imponeras af de ursinniga ögonkast, frun vid kassan emellanåt bestod dem. Med ett så stadigt underlag kunde den egentliga middagen inskränkas till en »bit» och en half öl. Agenten och hans vän sångaren förstodo att ta valuta för sina pengar.

Utanför källaren fanns ett litet friluftskafé, där man i all bekvämlighet kunde smälta maten vid tonerna af gratismusiken från den bredvid liggande stora »gullkrogen» och samtidigt hålla utkik på de talrika promenerande, som togo sin väg genom parken.

— Tar du in kaffe och punsch? frågade agenten, sedan han vräkt sig i en soffa och sträckt ut sina långa ben under bordet.

— Jag? svarade sångaren med ett komiskt uttryck af förvåning. Är du besatt, karl! Jag kritsar inte på tarfligare ställen.

— Vi säjer väl till i alla fall, menade agenten. Alltid kommer här väl något offer . . . Pst! Två kaffe och en half Grönstedt!

Där de nu sutto, röda och mätta och njutande af det begynnande ruset, voro båda representativa typer för en klass af människor, som företrädesvis existerar i storstaden, människorna som likna liljorna på marken därut-

innan, att de hvarken så eller spinna, men likväl förstå konsten att lefva och det till på köpet ganska flott, människor hvilka ständigt lefva på offer likt spindeln på rof och ej släppa sitt byte, förrän de afprässat detsamma det mesta möjliga. Det finns olika arter af dessa människospindlar. Somliga sluka hela förmögenheter. Andra drifva sitt utsugningssystem i smått och nöja sig med en middag, ett rus eller ett mindre ficklån, allt efter omständigheterna. De här båda, agenten och sångaren, hörde till det senare slaget.

Orden *arbeta* och *förtjäna* nyttjades — betecknande nog — aldrig i de båda värda stallbrödernas finansiella diskussioner. Det hette: göra pengar, skaffa mynt, slå en vigg, träffa på ett »offer» o. s. v, Terminologien var i detta fall synnerligen rikhaltig.

Agenten var son till en småbonde, som haft den svagheten att vilja göra sonen till en herreman. Pojken skulle, naturligtvis, bli prest, men hann ej längre än upp till femte klassen, då han relegerades för något groft ofog. Den omständigheten, att han varit skolans styfvaste slagskämpe, tycktes tyda på en viss naturlig begåfning för militäryrket. Det misslyckade prästämnet blef också antaget som volontär vid ett landsortsregemente. Han var stor och stark och ingalunda något dumhufvud, hvarför han jämförelsevis lätt genomgick underofficersskolan. Men äfven här gjorde hans tygellöshet honom omöjlig. Efter att ett par möten ha tjänstgjort som vice korporal och flere gånger underkastats disciplinstraff, blef han till sist afskedad för fylleri och uppstudsighet mot förman. Sedan dess hade han varit en af dessa mångfrestare, som försöka sig på allt — utom att förtjäna sitt bröd med hederligt arbete. Någon gång i tiden hade han jobbat med lifförsäkringar och hade då lagt sig till med titeln agent, som han stundom utbytte mot inspektor eller grosshandlare, allt efter som det passade sig.

Han är nu en karl på några och trettio år, lång och starkt bygd och med ett utseende, som vid första påseendet ej är ofördelaktigt. I blicken och kring läp-

parna ligger dock ett drag af nästan djurisk råhet, ett drag som ännu starkare framträder under ett samtal. Från sin knekttid har han bibehållit och utvecklat vanan att späcka sitt tal med de mustigaste eder och att med förkärlek använda språkets smutsigaste ord. Isynnerhet då han fått några glas i hufvudet, blir hans mun en sannskyldig kloak, ur hvilken orenlighet flödar.

Sångaren är storstadsbarn och har börjat sin bana som kypare. En vacker dag hade han upptäckt, att han ägde en liten falsett-tenor, och från den stunden hade han tänkt som Jean Högqvist: »Det ska' hin slå i supar åt brackor, när man kan slå puder i en värld». Sedan han beslöt »ägna sig åt konsten», har ha flackat omkring med åtskilliga landsortssällskap, och själf talar han om sina framgångar i Falsterbo, Askersund och Åmål, som om nationens, ja mänsklighetens öde på något mystiskt sätt varit förknippade med dessa triumfer. Nu har han inte längre en ton kvar i strupen, och det är förmodligen af detta skäl han numera låter titulera sig operasångare. Han är för resten en godmodig själ och förstår att i sitt uppträdande inlägga en viss älskvärdhet och godtköpselegans, som slår an på den mindre erfarne.

De båda »jagtkamraterna» ha nästan hunnit med sin punsch-halfva, och ännu har intet »offer» blifvit synligt, oaktadt de hållit god utkik. Agenten börjar se bister ut och mumlar en kötted mellan tänderna.

— Seså, bror lille! tröstar sångaren, hvilkens runda, skinande ansikte alltjämt bibehåller sitt uttryck af godmodighet. Vi ha ju hela långa eftermiddagen på oss, och du sitter ju inte i sjön häller.

Agenten bevärdigar ej dessa tröstegrunder med ett svar. Plötsligt få hans sömniga ögon lif och han springer upp med en fart, så att han är nära att draga bordet med sig. Spindeln har fått sikte på ett rof. Med ett par språng är han ute i parken och slår ned på en liten herre i ny ljusgrå vårhabit.

— Tjänis på dej, din gamla galosch! Det var tusan så länge se'n vi råkades, men nu ska du ta mej . . .

följa med och dricka en bägare, medan vi språka om gamla tider!

Den lille, fine herrn stirrar på det rödmosiga ansiktet och den fläckiga rocken med ett uttryck midt emellan afsmak och skrämsel.

— Jag vet verkligen inte, om jag har den äran . . Jag kan inte påminna mig . . .

— Äh hörr'u, sjåpa dej nu inte! Visst känner du igen Kalle Almqvist . . . vi va' ju klasskamrater i skolan, vet jag. Se så, bråka inte! tillägger agenten i en ton mildt emellan skämt och hotelse, då hans offer gör en rörelse som för att befria sig från det säkra tag, »spindeln» gripit om hans arm. Du *ska'* med och tömma en bottenfock, om jag så ska bära in dig. Du känner Kalle Almqvists näfvar . . .

Den lille herrn, som är banktjänsteman, ser sig hjälplöst omkring. Ett par kypare, som betraktat de gamla skolkamraterna, småfnissa. Här har han tydligen intet medhåll att vänta. Ett ögonblick är han frestad att ropa på polis, men å andra sidan är han rädd för att väcka uppseende. Den halfrusige karlen, som påstår sig vara hans skolkamrat, komme naturligtvis att ställa till ett förskräckligt uppträde. Saken skulle omnämnas i tidningarna. Hans förmän i banken skulle få den uppfattningen att han, den fine, korrekte tjänstemannen, plägade förtroligt umgänge med tvetydiga subjekt. Af två onda ting väljer man det minsta . . . Bäst att foga sig i det oundvikliga . . .

— Vaktmästare, ny uppsättning! Bäst att ta två flaskor med samma! kommenderar agenten, sedan han fått sitt offer säkert placeradt mellan sig och sångaren. Den senare uppbjuder all sin förmåga att vara älskvärd och hasplar ur sig hela sitt förråd af gamla teateranekdoter.

Den stackars bankbokhållaren småler pliktskyldigast, kastar fram ett och annat förströdt »jaha» eller »jaså» och sväljer punschen med en min som om han drucke bittervatten. Tänk, om någon af hans bekanta skulle passera förbi och känna igen honom i detta sällskap!

Agenten blir emellertid alltmera upprymd. Han gör de mest vågade anmärkningar om de förbigående damerna och ådagalägger sina vänskapliga känslor för den gamle skolkamraten genom ett försök att stuka dennes splitter nya »storm». Attentatet afvärjes emellertid af sångaren, som tydligen finner skämtet mindre lyckadt, då kalaset ännu inte är betaldt.

— Ursäkta mina herrar, men nu *måste* jag verkligen gå! framprässar den lille bankbokhållaren och reser sig med ett uttryck af förtviflad beslutsamhet i sitt beskedliga mammas-gosse-ansikte.

Agenten lägger sin stora näfve på hans axel och trycker honom ner på stolen igen.

— Angelägna göromål . . . hvasa? hånler Almqvist. Nå, jag ska inte vara för enträgen min gosse, men innan du smiter kan du ju vara så vänlig och göra upp den här bagatellen. Jag har sprungit ifrån plånboken, ser du — nytt hånleende. — Ja i morgon har du naturligtvis dina pängar tillbaka så säkert, som du hade dem i en liten ask . . .

Bankbokhållaren kastar ett par kronor på bordet och rusar bort, som om han hade elden i hälarna.

Agenten och sångaren se på hvarandra och brista ut i skratt.

— Sicken jubelidiot! skränar den förre.

— Kära du, han betalade ju punschen, och då få vi väl öfverse med hans brist på savoir vivre, tröstar den senare med en öfverlägsen gest.

Agenten blir emellertid allt mera högljudd och börjar göra kitsliga anmärkningar om de närsittande gästerna. Grällystnaden infinner sig alltid vid ett visst stadium af hans rus. Sångaren, som fortfarande är vid bästa humör och som föredrar att sluta dagen med supé i stället för med slagsmål, gör allt hvad han kan för att få vännen att tiga.

— Ser du på den där tjocke idioten! skränar agenten. Jag tycker inte om hans uppsyn . . . han skämmer bort utsikten för mig.

— Tig då! hviskar sångaren, som närmare tagit den utpekade i skärskådande. Jag känner bestämdt karlen. Det är en landtis, som ska bli fast för supén, bara du håller dig i skinnet och inte skämmer bort alltsammans.

Ordet supé tycks utöfva samma verkan på agentens bråkiga humör som olja på upprörd sjö. Almqvist tystnar genast och söker åt hållning och ansiktsuttryck gifva en prägel af rättfram godlynthet. Sångaren närmar sig emellertid det utsedda föremålet, en groft bygd medelålders karl, som sitter helt solo och mediterer öfver en mörk konjakstoddy.

— Mjuka tjänare, herr fabrikör! börjar han med sin mest storartade teaterbugning. Särdeles angenämt att återse fabrikören häruppe! Hur står det till i Tallköping!

Den tilltatade bara stirrar på denna bekantskap, som han ej kan erinra sig.

— Skulle jag verkligen ha misstagit mig. Det vore högst egendomligt. Ä' det verkligen inte fabrikör Andersson? fortfor sångaren med flytande tunga.

— Jo, nog heter jag Andersson, genmäler ändtligen landsortbon säfligt, och från Tallköping ä' jag också, men jag kan inte påminna mej att . . .

— Åhjo, visst kan fabrikören det. Tänk bara efter! Jag var med ***ska operettsällskapet . . . det är nu ett par, tre år se'n . . . och vi träffades nästan hvar kväll på Gästis och hade så gaskigt som hälst. Vet fabrikörn, jag känner få så trefliga landsortsstäder som Tallköping.

Den tjocke garfvaren tinar upp vid berömmet åt hans stad och vid den ofta upprepade fabrikörstiteln och sträcker fram sin bastanta näfve.

— Ja, när jag tänker på saken, tycker jag också jag vill känna igen herrn. Vill inte herrn slå sig ner och dricka en toddy? . . . Jag ä' här uppe för en affär och har just inga bekantskaper.

— Tack . . . jag såg just att fabrikörn satt ensam och såg ut att ha lite tråkigt, och därför tänkte jag be fabrikörn slå sig ner vid vårt bord.

. . . Pst! Vaktmästar'n, flytta fabrikör'ns bricka! . . . Får jag presentera! fabrikör Andersson . . . herr Almqvist, stor affärsman och glad garcon. Nu ska' vi vara tillsammans och ha trefligt.

För detta komedianten plockar ånyo fram sina gamla teaterhistorier och denna gång med bättre effekt. Garfvaren skrattar bullersamt och säger till om nytt toddyvirke. Historierna bli allt mustigare, och fabrikören, allt mera upprymd, föreslår att lägga bort titlarna. Brorskålarna beseglades med kraftiga handslag och diverse ryggdunkningar.

Det börjar skymma på och agenten framkastar något om en sup och en smörgås.

— Ja, om vi skulle gå nån'stans och få oss lite i västen! instämmer garfvaren.

— Hamburger börs är inte så illa! säger »operasångaren» i en ton, som vore det för honom den allra vanligaste sak att supera där.

— Kyss till! menar garfvaren. Bror känner till lokalerna bättre än jag, och jag ser inte så noga på styfvern, när jag ä' tillsammans med lifvade laxar.

Sångaren och agenten växla en betydelsefull blick. Den här hade de då riktigt i nätet. Kvällen skulle bli glad och garfvarens plånbok minst ett par tior lättare.

En modern Diogenes.

Jag var tjugu år, välbeställd student och vistades på Graninge bruk för att plugga en smula vetande i förvaltarens pojkar samtidigt med det jag förberedde mig till en tentamen.

En vacker lördagseftermiddag upptäckte jag, att mitt förråd af röktobak var starkt på upphällningen. Nu var förhållandet det, att jag föresatt mig att riktigt stormplugga under söndagen och att jag den tiden inbillade mig att framgången af mina studier stod i ett direkt förhållande till det antal pipor, jag lyckades konsumera. Ju flere pipor, desto större behållning af vetande. Följaktligen måste jag bekväma mig att göra en promenad till patron Åkerbergs handelsbod vid järnvägsstationen — det närmaste ställe, där en dräglig kardus »Mossros» kunde erhållas.

Uppriktigt sagdt, så företog jag inte gärna inte den där utflykten. Inte af bekvämlighetsskäl — väglängden var ingenting att tala om — utan emedan handelsboden under lördagsaftnarna utgjorde samlingsplatsen för stationssamhällets lösa arbetare, som här blötte sin veckoförtjänst. Dåligt bayerskt öl och »tjugufemöresvin» flöto i strömmar sådana kvällar — ofta med den påföljden att såväl knytnäfvar som fällknifvar kommo i bruk. Äfven om jag icke behöfde befara något direkt öfvervåld, kunde jag vara

tämligen förvissad om att bli utsatt för glåpord och otidigheter, och jag var den tiden ganska känslig för alla mindre gynnsamma omdömen om min värda person.

Emellertid — nöden har ingen lag. Jag pallrade mig i väg och hann utan några äfventyr till ort och ställe. Handelsbodens publik var den dylika kvällar vanliga, hvarom jag redan på afstånd underrättades genom högljudda skrattsalfvor och mustiga eder.

Tvärt emot hvad jag befarat, väckte min ankomst denna gång ingen uppmärksamhet. En grupp af larmande, stojande karlar — de flesta försedda med öl- och vinbuteljer — hade bildat krets kring en person, som jag att börja med inte kunde urskilja, och hvilken på ett för mig fullkomligt obekant språk uppläste någonting, som ljöd likt värs.

— Tjo! Nu ä' ryssen i tagen! skrek en af karlarna. Se här, ta dej en jamare att klara strupen med!

— Slår vad att han bara står och skäller på oss på sin otäcka rotvälska, menade en annan. Men det gör detsamma. Det ä' skalle på karl'n i alla fall.

— Det där var af Puschkin det, era fårskallar, hördes samma röst, som nyss talat det främmande språket. Vet ni, hvem Puschkin var? Nej, naturligtvis inte. Jag hade lika så gärna kunnat fråga er efter Ramses III eller Kon-fu-tse. Jo, Puschkin, ser ni, var en skald med guds nåde . . . . ingen vanlig liten rimsmidare. Ja, det begriper ni lika litet, edra mullsorkar! Han var ingen bracka, ser ni, utan ett snille, som skulle ha supit ihjäl sig — alldeles som jag kommer att göra en vacker dag — såvida kan inte haft den turen att desssförinnan bli ihjälslagen.

En person, som deklamerade Puschkin för en samling halffulla jordschaktare, stensprängare och bonddrängar och därtill lät sig trakteras med »tjugufemöres vin» var nu en så pass originell företeelse, att den väl berättigade min nyfikenhet. Under det karlarna, som helt godmodigt tycktes upptaga den missaktning, föreläsaren lagt i dagen för deras vetande och omdömesförmåga, täflade om att bjuda

honom dricka ur sina buteljer, hade jag tillfälle att taga den besynnerlige mannen i närmare ögonaikte.

Om jag säger, att det var den värste slusk, jag någonsin sett, så säger jag inte för mycket. Den smutsigaste och trasigaste schåare från Stockholms Skeppsbro skulle bestämdt ha tagit sig ut som en dandy i jämförelse med den här figuren. Hela karlen var ett lumpbylte på två ben. Rocken — om man nu kan gifva detta namn åt det af tjogtals lappar bestående plagg han bar — saknade totalt knappar och sammanhölls kring midjan af en repstump. Ett långt, hoptofvadt skägg, som synbarligen icke på åratal varit i beröring med sax eller kam, täckte hela nedre delen af ansiktet och föll ned på bröstet men förmådde dock icke dölja, att mannen betraktade skjorta som en öfverflödsartikel. Det var en figur ur en af Zolas eller Dickens romaner — en buse i världsstadsstil.

En lång stensprängare af trashankens auditorium hade emellertid märkt de förvånade blickar, med hvilka jag betraktade den egendomliga företeelsen, och fann häri genast ett lämpligt uppslag till ett litet gräl.

— Ja, glo du, din spratthök! skrek han. Här ser du en, som har en skalle, som du aldrig får maken till, hur mycket du än hofverar dig. Han ä' inte så fin som du, förstås, men du ska' inte vara högfärdig . . . . du kan bli likadan, innan du dör.

— Seså, bråka inte, ditt långa dumhufvud! medlade trashanken. Som man är klädd, så blir man hädd. När

man ser ut som en fågelskrämma, får man finna sig i att bli betraktad som sådan . . . . *Bon soir, monsieur le etudiant!**

Mannen började nu, vänd till mig, en lång harang på flytande franska, hvaraf jag inte uppfattade fjärdedelen. Så mycket begrep jag dock, att han önskade bli bjuden på något att dricka. Jag, studenten, borde, menade han, ännu inte ha fått brackans syn på lifvet, och följaktligen hoppades han, att jag skulle hysa medlidande med en stackars sate, som en gång varit människa, innan han blef ett svin.

De halffulla karlarna grinade skadegladt och gåfvo mig blickar som betydde så mycket som: Knäpp nötter med den, du! Där blir du allt bet! Jag kände mig på en gång rädd, förargad och intresserad. Ovilkorligt grep jag efter min portmonnä för att genom en mindre pänninggåfva ställa mig in hos slusken, som tycktes utöfva ett visst inflytande på de öfriga. Lyckligtvis kom i detsamma bodens ägare tillstädes och uppfattade genast situationen.

— Håll dig i skinnet och genera inte herrn med dina dumheter! skrek han åt min interlokutör. Vill kandidaten stiga in på kontoret ett ögonblick? vände han sig till mig.

Jag var naturligtvis tacksam att på ett så lättvindigt sätt kunna komma ifrån det besvärliga sällskapet. Under det jag blossade på en af patrons cigarrer, sökte jag pumpa honom på hvad han visste om språkgeniet i trasor.

— Dom kallar honom »ryssen», upplyste patronen med en ringaktande axelryckning. Han lär ha varit därborta i Ryssland och lite hvarstans utrikes i många år. För resten vet man inte mycket om honom. Han kom hit till trakten för ett par år se'n och lefver — sådant det nu är — på att laga klockor. Det ä' synd att han skall vara ett sådant svin . . . . det ä' nog hufvud på den karlen annars.

* God afton, herr student!

Med dessa upplysningar måste jag för närvarande låta mig nöja, men att de snarare bidrogo att öka än minska mitt intresse för den ovanlige vagabonden, säger sig självt. Det dröjde inte många dagar, förr än jag kommit underfund med, att mitt gamla cylinderur drog sig efter alldeles oförsvarligt och nödvändigt tarfvade en reparation. Jag hade fått veta att den språkkunnige urmakaren hade sitt tillhåll i Sjötomta — en by ej långt ifrån bruket — och en eftermiddag gick jag att söka upp honom efter den uppgifna adressen.

Jag blef visad till ett gammalt fallfärdigt ruckel, som tydligen någon gång varit använd som slöjdstuga, bryggghus eller dylikt. Dörren stod halföppen, och jag klef på utan vidare ceremonier.

Rummet var fullkomligt i stil med hyresgästen. Det låga taket af ohyflade bräder var täckt med ett tumstjockt lager af dam och spindelväf. Under det lilla, af smuts nästan igengrodda fönstret stod en gammal hyfvelbänk, som tydligen apterats till arbetsbord. En huggkubbe fick tjänstgöra som stol. På golfvet, i ett hörn af stugan, låg en halmsäck med ett trasigt hästtäcke öfver och på denna primitiva bädd föremålet för mitt besök med en bok i handen. Bredvid bädden fanns en hylla, på hvilken jag varsnade åtskilliga böcker, en brödkant och en fläskskifva, som såg allt annat än aptitlig ut. Eljes fanns där intet af vare sig kläder eller bohag.

Jag framförde mitt ärende, och »ryssen» hörde på, under det ett på en gång godmodigt och spefullt leende lekte under hans tjocka mustascher.

— Tillstå bara, att ni helt enkelt var nyfiken, unge man! Mycket nyfiken till och med. Annars skulle ni inte ha riskerat att lämna er klocka i mina händer. Jag törs knappast smickra mig med att mitt förtroendeingifvande yttre förmått er att hedra mig med detta uppdrag. Har ni inte tänkt er möjligheten af att jag kunde totalt förfuska den här gamla hederliga rofvan eller — ännu sannolikare — förvandla den i brännvin . . . . hvaba?

— Jag skyndade mig naturligtvis att protestera, men rodnade mot min vilja, ty, sanningen att säga, hade nog dessa möjligheter föresväfvat mig.

— Se där! utbrast urmakaren och hans leende blef ändå godmodigare. Edra kinder äro ärligare än er tunga. Men det tycker jag om. Det bevisar, att ni bara är nybörjare i hyckleriets och förställningens stora konst. Det fanns en tid, då jag liknade er . . . . ja, det skulle ni väl knappast tro? Ni drömmer naturligtvis om att bli en världsförbättrare . . . . ja, trodde jag inte det! Nu rodnar ni igen. Jag har också drömt den drömmen, unge man, men det var länge sedan . . . . långt innan fader Diogenes blef min förebild.

Diogenes! . . . . Just samma namn som föresväfvat mig, då jag såg den egendomlige mannen i denna omgifning. En filosof af den cyniska skolan, som ej skydde att draga de yttersta konsekvenserna af sin föresyns läror!

Detta besök blef ej mitt sista. Jag kom naturligtvis tillbaka för att hämta mitt ur, som, mot förmodan, satts i utmärkt skick, och senare kom jag utan någon förevändning alls. Det uppstod så småningom ett slags vänskap mellan mig och denne moderne Diogenes, utan att jag därför fick veta mer om honom än han själf fann för godt. Han förstod alltid att leda och behärska samtalet, och trots sina trasor hade han i sitt sätt något, som förbjöd all påflugenhet.

Jag fann snart, att han var en man med både mångsidig och grundlig bildning. Hans lilla bokförråd utgjordes dels af tekniska och vetenskapliga arbeten på flere främmande språk, dels af skönlitteratur, företrädesvis rysk. I samlingen fanns också *Oblomow*, denna tragiska historia om en sjuk vilja. Var det en tillfällighet, att jag ofta såg den boken i min Diogenes händer?

Att börja med sökte jag göra något för min egendomlige vän, men han afvisade alla mina omvändelse- och upprycknings försök på sitt vanliga, halft sarkastiska, halft vemodiga sätt.

— Nej, unge man! sade han vid ett tillfälle, då jag erbjudit honom en snygg rock och litet linne. Det vore ju att afsvärja mina principer, och jag är för gammal att ändra system. Började jag vårda min toalett, skulle jag snart vämjas vid mitt torftiga läger. Skaffade jag mig en hygglig bädd, blefve min nästa åtrå sannolikt ett rum med en lyxmänniskas alla bekvämligheter, och hade jag kommit så långt, önskade jag säkert spisa efter matsedel och dricka Bourgogne i stället för att nöja mig med svart bröd och dåligt amerikanskt fläsk. Kort sagdt: jag skulle ånyo bli indragen i det stora slagsmålet om bröd, anseende, samhällsställning .... allt det där, som människorna tro sig icke kunna undvara. Och jag har inte rygg att på nytt taga upp kampen. Önskade det knappast häller, äfven om jag verkligen kunde.

— Att ni med er begåfning kan nedlåta er att spela narr inför druckna, okunniga människor! förebrådde jag honom vid ett annat tillfälle, då jag fått veta, att han nere i handelsboden skaffat sig ett rus på sitt vanliga sätt.

— Hör nu, min käre moralpredikant, svarade han med sitt egendomliga leende, jag medger gärna att idealet för för en filosof af Diogenes' skola är frigörelse från alla önskningar och begär. Men hur många af oss nå idealet, fast vi alla sträfva dithän? Ruset, ser ni, är för mig den brygga som leder till drömmarnas rike. Och där är tiggaren kung. Där bli de till verklighet alla de världsförbättrarplaner, jag hvälfde i mitt hufvud vid er ålder... Det är nu min lilla eller stora svaghet detta behof att ibland glömma verkligheten. Om jag nu gör mig till narr för att tillfredsställa detsamma... hvad mer? Vi göra oss alla mer eller mindre till narrar för att ernå, hvad vi åstunda. Politikern axlar narrkåpan för att bli minister, den titelsjuke för att få sig en stjärna. Ni själf... nå, rodna nu inte!... har ni inte någon gång användt de timmar, ni borde ha brukat till sömn eller studier, för att klottra fullt det ena arket efter det andra med lofsånger till »henne»... eller gjort omotiverade promenader, som andra funnit alldeles rysligt narraktiga,

för att fånga en blick ur ett par vackra ögon?... Ja, där ser ni! Det är hugget som stucket. Det ena är en såpbubbla lika väl som det andra.

Vanligen gjorde han mig på detta sätt svarslös, och samtalet gled in på neutralt område.

Omsider var tiden inne, då jag skulle lämna orten. Jag försummade ej att göra Diogenes ett afskedsbesök.

— Egentligen skulle jag ha allt skäl att vara förargad på er! brummade han, under det några egendomliga ryckningar märktes kring hans mun och ögonlock. Ni har stört lugnet i min kula. Visserligen har ni inte förmått mig att byta om skinn. Men jag nästan ångrar, att jag var nog svag att inte köra er på dörren första gången. Ert sällskap har nu blifvit mig en vana. Nå, jag förlåter er. Ni menade väl med den gamle enstöringen. Gud vare med er!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Jag återsåg aldrig Diogenes. Då jag efter ett par års bortvaro ånyo besökte Graninge var han försvunnen, och ingen kunde gifva besked om, hvart han tagit vägen.

Efter ytterligare ett par år fick jag emellertid under en resa syn på en tidningsnotis, som förde den stackars Diogenes i mina tankar. Den mälde kort och godt, att förre civilingeniören Harald Ekeblad aflidit på försörjningsinrättningen i X 56 år gammal. Den aflidne, stod där vidare, hade tillbringat större delen af sin ungdom och mannaålder utomlands, företrädesvis i Ryssland, där han vunnit ett visst namn som järnvägsbyggare. Efter återkomsten till hemlandet hade han råkat på förfall till följd af dryckenskap.

Namnet Harald Ekeblad hade jag sett på titelbladet till en bok, som tillhörde min stackars vän. Jag hade redan då misstänkt, att det var hans rätta namn, ehuru han under tiden för vår bekantskap kallade sig annorlunda.

Hvilken ödesdiger makt hade förvandlat den en gång energiske och öfver det hvardagliga måttet begåfvade ingeniören till den drinkare och trashank jag lärt känna? Var det de ryska ödemarkernas tryckande enslighet, lång-

varig brist på umgänge med människor af hans egen race, som gjort flaskan till hans tröstarinna? Eller låg orsaken ännu djupare? Fanns det måhända i hans lif någon mörk hemlighet, som han sökte dölja under fyllbultens mask? Idel frågor som skola bli obesvarade. Han tog nyckeln till sitt lifs gåta med sig i grafven.

Ur grändens mysterier.

Det påstods, att *han* en gång varit en bättre karl, en ståtlig man med angenämt och vinnande sätt. Den tiden hade han haft egen affär vid en fin gata och man hade ansett hans framtid mycket lofvande.

Det påstods också, att *hon* fått en fin dams uppfostran, att hon en gång varit en vacker, af beundrare omsvärmad flicka och sedan en liten söt fru, som mannens alla ungkarlsbekanta afundades honom.

Men när man såg det ömkliga par, om hvilket dessa besynnerliga rykten cirkulerade, skulle man varit färdig att våga hvad som hälst på att det hela var en grof historia, hopsatt af någon mindre granntyckt skämtare.

Han var nu en tjock, däst karl, närmare femtiotalet, med ett af omåttligt spritbruk uppsvällt ansikte, där den ofantliga blåröda näsan bildade det mest framträdande partiet. Dräkten var lappad och smutsig, men bar icke ett spår af hederligt arbete. Hela uppenbarelsen gjorde ett vidrigt intryck.

Hon, denna i paltor klädda utmärglade kvinna, skulle en gång ha varit en vacker och firad ung dam? Föga troligt! Förnedringen var för fullständig för att ha efterlämnat några spår af bättre förflutet.

Men dock *var* historien sann. Af sin omgifning titulerades de på spe »grosshandlarns». Mannen hade en gång med heder burit den titeln.

Mellan den unge, elegante grosshandlaren Harald Ek och den försupne lumphandlaren i den smutsiga gränden var det ett stort, förskräckligt svalg, men rusdryckerna hade slagit brygga däröfver — en gammal historia, hvarom kunde skrifvas volymer men som också kan skisseras så här:

Festmiddagar med mycken champagne på Rydberg och Hasselbacken, små spelpartier flere gånger i veckan, »rekreationsfrukostar» till frampå middagen, affärernas försummande, konkurs, vännerna från glansperioden försvinna, billiga rus på småkällare, tvetydiga affärer, växelförfalskning, fängelse, bolagskrogens finkel, nere i dyn till halsen.

Ja, så hade det gått till ungefär, men hvad som näppeligen med ord kan beskrifvas, var den fruktansvärda förändringen af karaktärsegenskaper, som åtföljt det yttre förfallet. Att eleganten kan bli tiggare, är begripligt, men knappast fattbart är, huru en människa med uppfostran, med förfinade vanor, kan bringas därhän att finna behag i den lägsta dräggens umgänge och antaga dess språk, vanor och åskådningssätt. Spriten hade i fråga om Ek gjort metamorfosen fullständig. Ingen skulle ha trott att denne försupne, ohyfsade karl någonsin varit något annat än hvad han var.

Lumpaffären, som makarne Ek innehade, var i själfva verket endast ett slags skylt för hvarjehanda tvetydiga industrier. Ek var starkt misstänkt som tjufgömmare, och polisen hade flere gånger gjort razzia i hans lokal, fast han varit den för slug.

Till den ömkliga butiken hörde ett par små kyffen åt gården. Det ena af dem uthyrdes emellanåt åt prostituerade kvinnor, och när Eks affärer gingo mer än vanligt illa, upptogs äfven det andra af en eller flere logerare. Ibland firades där orgier af ruskigaste beskaffenhet, och mer än en gång färgades knifvar blodiga, när brännvinet eller ölet upphettat hjärnorna till kokpunkten.

Eks hustru brukade ibland gifva uppslaget till dessa bataljer, ty mannen generade sig ej för att låta sin råhet gå ut öfver henne i sina värda stallbröders närvaro. Ofta

behöfdes det då endast, att någon af dem, som ännu icke förlorat all mänsklighet, lade sig ut för den olyckliga för att slagsmålet skulle vara i full gång.

Bland de logerare, som under vinterns lopp installerat sig hos Ek, befann sig en lång, mager karl, med vildt växande hår och skägg och ett virrigt uttryck i sina stora, ljusblå ögon. Han försörjde sig så godt sig göra lät med att gå omkring och sälja blomsterkort, och papparbeten, som han själf förfärdigat. Han påstod sig ha varit skriflärare, och en och annan kväll, sågs han verkligen arbeta med renskrifning. För det mesta hängde han dock näsan öfver någon flottig lånbibliotekslunta.

Det var tydligt, att mannen fått en viss uppfostran, hvars spår det eländiga lif han förde icke förmått utplåna. Då han någon gång talade, var det alltid i valda, ytterst höfliga ordalag, och hans urbanitet verkade på en gång komiskt och rörande i den råa omgifningen.

Otaliga voro de speglosor han fick uppbära för sitt cirklade sätt att vara. Den enda, som syntes erkänsam för den stackars mannens artigheter, var fru Ek. Den arma varelsen hade nästan glömt, hur det lät att bli kallad »min bästa fru», och skriflärarens »skulle ni vilja vara så god» ljöd mycket egendomligt för den, som endast var van vid: »langa hit med det eller det, käring!»

Första gången, skriftläraren vågade ta' hustrun i försvar mot Eks brutalitet, hade det inbringat honom ett duktigt kok stryk, ty Ek besatt, oaktadt sitt vilda lif, ännu en god rest af sin forna kroppsstyrka.

Den egendomliga logeraren stannade kvar, oaktadt Eks brutalitet. Den ringa hyran erlade han punktligt, och hvad han icke använde för sina egna blygsamma behof nedlades i små presenter åt fru Ek.

Så småningom uppstod mellan dessa två urspårade ett egendomligt förhållande. Båda utbytte förtroenden och skildrade sina föregående, under det mannen satt på krogen. Några glas porter eller ett par koppar kaffe med brännvin gaf fart åt tungorna och bredde glans öfver det förflutna. Med spritomtöcknade hjärnor lefde de åter-

igen om sitt forna lif. Hon var en ung firad flicka; han var hennes uppvaktande kavaljer med djärfva förhoppningar och vida framtidsvyer.

Hvad var det egentligen för en känsla som förenade den halfgamla förfallna kvinnan och vagabonden med sin af dåliga romaner och brännvin förvridna hjärna? Kanske skulle vi profanera ordet kärlek, om vi använde det om dessa lågt stående individer, men säkert är, att den böjelse, som drog dem till hvarandra, var så pass djup och allvarlig som någondera var i stånd att hysa. Genom f. d. skriflärarens små uppmärksamheter och ömma, aktningsfulla tilltal återvann fru Ek så småningom något af sin förlorade självaktning. För honom var hon den af ödet förföljda, hans drömmars prinsessa, för hvilken han var färdig till hvilken uppoffring som hälst.

Fru Eks känslor gent emot mannen undergingo under tiden en betydande förändring. I många år hade hon med slö liknöjdhet funnit sig i sitt öde, utan att tänka på något sätt att komma därur, utan att hoppas på bättre tider. Den återvändande ambitionen bragte eftertanken till lif. Det var alltså inte enbart fattigdomen som var skuld till deras eländiga lif! Den andre var ju också fattig, men hvilken himmelsvid skilnad mellan honom och mannen!

Härifrån och till hat var inte steget långt. Det var ej den bildade kvinnans afsky och förakt för det låga och djuriska hos mannen hon kände, det var en blind, vilddjurslik, allt annat uppslukande känsla af vrede mot den som ödelagt hennes lif, dragit henne ner i smutsen, gjort henne till en föraktlig megära, som delade hans laster och hade samma råa instinkter. Hon sörjde i sina bättre ögonblick med en till vansinne gränsande grämelse öfver sitt förlorade bättre jag, och denna sorg gaf nytt bränsle åt det vilda hatet.

Mannen märkte ingenting af den förändring, som försiggått med hustrun, och äfven om han gjort det, skulle det brytt honom föga. För honom var »smörj» korrektivet mot hvarje opposition i det eländiga hemmet.

Men hustrun aktade sig för att reta sin tyrann. Den största lycka han numera kunde skänka henne var att hålla sig borta så mycket som möjligt. Och hade han anat hennes känslor, skulle han varit i stånd att försumma krogen, bara för att plåga henne.

Hvem var det som först gaf ord åt tanken — den förnedrade kvinnan eller hennes halffånige beundrare? Det visste väl ingen med säkerhet; det vissa är, att de omsider utan blygsel och utan betänkligheter talade om lyckan att få vara allena, utan den förskräcklige Ek.

Och utan att veta däraf gaf denne för hvarje dag allt kraftigare näring åt denna önskan. Hans uppförande i hemmet blef allt mera rått och brutalt i den mån »affärerna» gingo illa. Om hustrun vårdade han sig inte alls. Att hon det oaktadt kunde existera var i själfva verket f. d. skriflärarens förtjänst.

Under sina möten vid kaffekoppen och brännvinsflaskan i det smutsiga kyffet åt gården talade de ofta om »framtiden», d. v. s. hur de skulle ställa det, om Ek vore borta. Och de voro för deras förhållanden ganska ljusa, dessa framtidsbilder: En liten kammare på Söder med rena gardiner och blommor, bättre kläder och mat, utflykter i det gröna om söndagarna.

Men mannen stod som ett obevekligt öde emellan deras önskningar, Hur litet värde han än satte på sin hustru, skulle han dock aldrig tillåta henne lämna honom för en annan. Han behöfde henne, om ej för annat, så för att uttömma sitt dåliga humör på.

I f. d. skriflärarens rättsbegrepp rådde en fruktansvärd förvirring. Ursprungligen var han en man med milda instinkter, ur stånd att göra en mask för när. Men de franska kriminalromanernas »ädle» brottslingar voro hans moraliska ideal, och påverkad af sin besynnerliga passion, identifierade han sig med sina hjältar och resonerade helt kallblodigt öfver, hur den eller den af dessa möjligen skulle ha handlat i samma kasus som han.

Och så kom han till slutsatsen, att Ek måste rödjas ur vägen.

Det var ingen kvalfull ängslan, inga skräcksyner från ett sjukt samvete, som blandade sig i hans beslut. Han kände sig tvärtom mera tillfredsställd än han gjort på länge. Ändtligen skulle han, den obetydlige, och ofta utskrattade f. d. skrifläraren få tillfälle att visa hvad som bodde i honom!

Från den stunden betraktades mordet på Ek som en afgjord sak af de två. De talade därom, som andra tala om att köpa en rock eller att betala hyran. Det *måste* ske endera dagen, när tillfället blef lägligt.

* * *

Ek hade nyss kastat sig på den rankiga soffan och inslumrat i drinkarens tunga sömn. Det blodröda, uppsvälda ansiktet såg hiskligt ut i den matta belysningen från en rykande fotogénlampa.

Insomnandet hade föregåtts af ett af hans vanliga, ohyggliga vredesutbrott. Han hade slungat en butelj mot hustruns hufvud och gifvit sin hyresgäst en puff för bröstet, så att denne hållit på att tappa andan.

Knappt hade han raglat bort mot soffan, förr än de båda medbrottslingarnas ögon möttes. Eks öde var beseglad.

Mördaren hade redan böjt sig öfver sitt offer, då Ek plötsligt slog upp ögonen och såg honom rätt i ansiktet. Var det någon mystisk förkänsla af dödens närhet som rörde sig i denna spritdränkta hjärna? Han sof eljes som en stock, när han en gång inslumrat. Nu rusade han upp med en vild ed, grep en stöfvelknekt af gjutgjärn, som stod bredvid soffan, och gick löst på sin motståndare.

Det blef en förfärlig kamp mellan de två männen. Hvar och en visste att det gälde lifvet. Ek var den till kroppskrafter öfverlägsne, men f. d. skrifläraren var smidigare och hade dessutom det farligaste vapnet i den långa skarpslipade knif som han anskaffat för mordet.

Båda slogos ännu med ögonen förblindade af blod, då Ek med en sista ansträngning grep sin motståndare

om strupen och lät sitt tillhygge med ett förfärligt slag falla ner på hans hjässa. I samma ögonblick det dödande slaget föll, hade emellertid skriflräraren borrat sin knif mellan den andres refben. De båda kropparna föllo tungt till golfvet i en dödlig omfamning.

* * *

Grannarne i detta näste brukade i allmänhet inte bekymra sig om hvad som försiggick hos Eks, men denna gång hade dock bullret och de vilda skriken väckt uppmärksamhet. Polis efterskickades, och då ingen öppnade efter upprepade bultningar, bröt man sig in.

Det var en hemsk syn som mötte de inträdande.

På golfvet lågo Ek och hans motståndare i samma ställning som de fallit, och framme vid fönstret stod hustrun halfnaken och med utslaget hår. Hon hade kring armar och hals hängt glasbitar, bjällror och diverse skräp, som hon letat fram ur mannens lager.

— Är det marskalkarne? frågade hon de inträdande polismännen. Hvar har ni brudgummen? Säg honom att jag strax är färdig och att jag blir vacker, mycket vacker.

Och hon skakade på hufvud och armar så att bjällror och glasbitar klingade.

Den olyckliga hade blifvit vansinnig.

"Ungverdå".

En suphistoria från småstaden.

Klockan närmade sig 10 på kvällen. I kaféet på Österköpings stadshotell — sta'ns finaste krog — började stämningen bli en smula hög. Genom de täta rökmolnen skeno »gubbarnes» anleten som blankskurade kopparkastruller, och vördnadsbjudande magar skakade af skratt åt de senast importerade profryttaranekdoterna.

Uppe vid »fästmansbordet» satt, som vanligt, »kvartetten». Detta smeknamn hade gifvits åt stadens fyra tjusigaste bodbiträden, hrr Österberg, Jonsson, Svensson och Appelkvist. Kvartetten kände sitt värde och umgicks inte med »hvem som hälst» Gemensamma intressen hade fört dess medlemmar samman, och hvar och en gjorde sitt bästa att häfda kotteriets rykte som tongifvande. Kvartetten gällde bland stadens öfriga bodlejon som den ouppnåeliga förebilden, sedan den ene efter den andre inlåtit sig i en hopplös täflan i fråga om benklädernas snitt, löskragarnas vidunderlighet och halsdukarnas prakt Och äfven i fråga om ledigt sätt var all konkurrens omöjlig. T. o. m. vidt beresta profryttare hade erkänt, att kvartetten hade »stil» på sig.

Kvartetten hade hunnit göra ända på sin fjärde punschhalfva, och Österberg, som halflåg i ena soffhörnet och blåste ut rökringar med den ojämförliga elegans, som var honom egen, hade just framställt förslag om att »ruska

in lite whisky», då något tilldrog sig, som kom alla fyra herrarne att spärra upp korpgluggarne på vid gafvel.

I kaféet hade inkommit en ny gäst, som slog sig ner vid ett bord i närheten af kvartettens. Hans grå helkostym var af ett snitt, som man ej förut sett maken till i Österköping. Främlingens brunletta hy och käckt uppstrukna, sotsvarta mustascher, hans blixtrande halsduksnål och ringprydda händer imponerade enormt på Österköpingseleganterna. Här *var* verkligen något att studera.

— En tusan så fin karl! Gentleman från topp till tå, hviskade Apelkvist, och de öfriga nickade gillande.

Främlingen hade emellertid öppnat och genomläst ett par bref och gjort några anteckningar med samma lugna säkerhet, som om han befunnit sig hemma hos sig. Nu tog han upp en tidning ur fickan, under det han samtidigt vinkade åt Kalle, kyparpojken. Kvartetten slukade alla hans åtbörder.

— *Café noir avec un verre d'eau, s'il vous plaît!*

Kalle stod där rådlös och ref sig i den linfärgade peruken, och hvar och en af kvartettens medlemmar kände i djupet af sitt punschomtöcknade medvetande en dof förebråelse öfver att ej ha studerat »utrikiska». Tänk hvilket tillfälle att lysa och imponera, man genom denna brist i uppfostran gick miste om.

Kalle hjälptes emellertid ur sin förlägenhet af den nye redaktionssekreteraren i stadens liberala tidning, hvilken med en förbindlig bugning närmade sig främlingen och för Kalle öfversatte hans order. Kvartetten, som hittills inte varit på det klara med, hvilken ton man kunde våga taga mot »den där murfveln», men varit mest böjd för att behandla honom öfverlägset, kände hastigt sin respekt stiga med flere procent, då tidningsmannen slog sig ned vid den obekantes bord och med honom inlät sig i ett lifligt samspråk.

De fyra herrarne spädde emellertid på punschen med whisky och vatten och började bli tämligen skumögda, då hr Österberg, som gärna spelade en smula ledare inom kvartetten, fick en lysande idé. Då tidningsmannen för

ett ögonblick gick fram till disken för att köpa sig en cigarr, närmade han sig denne med något ansträngd hållning och hviskade:

— Ursäkta mej . . . hva' var det den främmande herrn tog in? . . . jag hörde inte riktigt

Den unge litteratören betraktade ett ögonblick forskande sin interlokutörs rödmosiga ansikte och dimmiga ögon. Ett lustigt infall sköt som en blixt igenom hans hjärna. Han erinrade sig att någon berömd vetenskapsman yttrat, att dryckesseden, liksom de flesta oarter inom vårt sällskapslif, i grund och botten hade sitt ursprung i samma oreflekterade härmningsdrift, som drifver aporna att eftergöra allt hvad de se en människa företaga sig. Minsann, vore det inte ett ypperligt tillfälle att anställa ett litet experiment på de här fyra gorillorna och på samma gång ge dem en liten lexa!

Han hade hela tiden — nykter som han själf var — ächlats åt det vårdslösa supandet i staden.

— *Un verre d'au!* svarade han med en liten spefull glimt i ögonvrån.

— Alldeles ja . . . Jag tyckte väl de' också. Det är en karl, som förstår sej på varor, det såg jag genast. Engelsman . . . inte sant?

— Fransman!

— Ja, naturligtvis . . . jag menade fransman, fast jag sa' miste.

Hr Österberg lyckades utan några svårare öfverhalningar komma tillbaka till sitt soffhörn. Sedan han smuttat på sin whiskygrogg, sköt han glaset ifrån sig med en grimas.

— Fy tusan, hvad dom börjar ha usel whisky här på stället! Snart ä' de' ingenstans man kan gå . . . Hvad säjer ni, gossar, om vi skulle ha ett glas ungverdå ofvan på den här soppan?

— Hur hette de' sa' du?

— Ungverdå. Ä' ni så gröna, så ni inte känner till det? Jag drack det flere gånger både i Sveasalen och på Berns, när jag sist var i Stockholm, fast dom inte fått spets

på det här än. För resten rekvirera' fransosen där borta det alldeles nyss.

— Ä' han fransos?

— Fransk grefve! försäkrade Österberg med en öfverlägsen gest.

Kvartettens öfriga medlemmar kände sig öfverväldigade. Österberg knackade med sitt spanska rör i bordet.

— Ta bort det här eländet och ge oss en bytta ungverdå! befallde han den tillskyndande Kalle.

— Hva sa?

— Samma sort som fransmannen där! förtydligade Apelkvist.

— Men de ä' ju...

I samma ögonblick ropade flera stämmor på Kalle, så att det förhoppningsfulla ganymedämnet, som inte var van vid öfverdrifvet fjäsk, helt konfunderad snurrade omkring utan att veta, hvart han skulle vända sig. Litteratören gjorde slag i saken genom att hugga honom i armen.

— Här har du tjugufem öre, och du får lika mycket till, om du håller mun och gör som jag säger!

Han hviskade några ord i örat på Kalle, som blinkade knipslugt och stoppade på sig tjugufemöringen.

— Blir det något af, din såskopp! skreks från kvartettens bord, där man tydligen kände sig åsidosatt.

— Strax!

Kalle kilade i väg och återkom snart med en bricka, å hvilken ett ärevördigt lerkrus tronade i en krets af gröna glas.

Österberg fyllde pokalerna med en högtidlig min.

Alla fyra glasen stötte ihop och fördes till läpparne med en precision, som vitnade om en långvarig öfning.

Gentlemännen satte ifrån sig glasen igen med ett uttryck snarare af öfverraskning än af raffinerad njutning. Ingen sade något. Själfva hr Österberg såg en smula osäker ut.

Litteratören måste ha haft något högst lustigt att berätta, ty den franske herrn skrattade, så att han nästan låg dubbel.

Ett stycke längre bort stod den slyngeln Kalle och fnittrade på ett misstänkt sätt, hvar gång han sneglade bortåt kvartettens bord.

Därborta gjorde man som salig Didrik — teg och drack. Österberg snodde sina mustascher, blåste ut röken genom näsan och försökte se ut som om han njöt alldedeles obeskrifligt. Jonsson tömde det andra glaset med kännaremin och trodde sig böra våga en vällustig smackning. Men hur det var, blef stämningen en smula tryckt. Apelkvist och Svensson togo pliktskyldigast »bottenfockar» af den fina varan, men sågo ut som riktiga likbjudare för hvarje nytt glas.

Besynnerligt nog ... ju mera man drack, desto nyktrare kände man sig. Herrarne började titta i smyg på hvarandra och på omgifningen.

— Hin vete hvad den där fransosen grinar åt! mumlade Österberg mellan tänderna och kom i detsamma att se åt disken. Där stod den tjufpojken Kalle och tisslade med kassörskan, som skrattade så att den fylliga barmen gick i vågor, under det hon betraktade kvartetten med blickar, hvilka sprakade af skälmaktighet.

Det där blef generande. Österberg knackade i bordet med sin allra värdigaste min.

— Får jag betala!

Kalle nalkades bordet. Han såg vanvördigt munter ut.

— Fyra punsch ... fyra kronor ... fyra whisky och två vatten ... två och femti ... sex och femti alltsammans!

— Än ungver ... hm ... än det här sista då? frågade Österberg en smula osäkert.

Kalle makade sig kvickt utom örfilshåll.

— Vi tar ingenting för *vanligt bondvatten!*

— Bondvatten?

— Ja, det måtte heta »ungverdå» på det där utländska språket, flinade Kalle. Åtminstone är det säkert, att herrn där fick af samma sort som herrarne.

Österberg hade alltid som artig kavaljer försäkrat, att den vackra skänkfröken var en ängel, men nu föreföll hon honom som en liten afgrundsande med sin otyglade munterhet. Och hvad den spyflugan till murfvel såg försmädlig ut sedan! Hur skulle kvartetten någonsin återfå sitt forna anseende efter en så ohjälplig faute . . .? Bäst att kila sin väg och låtsa som det regnade. Fröken Hulda och Kalle, den skojaren, kunde väl alltid mutas att tiga . . .

Men Kalle, som bar ett horn i sidan till kvartetten för alla gånger han blifvit hundsad, hade redan satt historien i omlopp. Våra eleganter hade att passera ett formligt gatlopp. Från alla håll haglade speglosorna, och skrattsalfvorna dånade i de olyckliges öron som verkliga domedagsåskor. — — —

Främlingen, som till den grad imponerat på de fyra Österköpingslejonen, befanns sedermera vara en fransk vinagent, hvilken, nyktrare än sina svenska kolleger, nöjt sig med ett glas friskt vatten till sitt kaffe. Kvartettens gamla prestige var emellertid för alltid förlorad, men länge var det en af de mest gouterade historierna i glada Österköpingslag, huru hrr Österberg, Jonsson, Svensson och Apelkvist rumlade på »ungverdå».

Öppnade ögon.

»Låt bli att supa!» hade läkaren sagt.

I första ögonblicket hade Axel Berner erfarit en känsla ungefär som om han fått en örfil, i stället för en väntad vänskaplig handtryckning.

Henrik Stolpe, läkaren, och Berner hade varit skolkamrater och intima pojkvänner, fast deras vägar skilts, då Berner kom in vid konstakademien samtidigt med det att Stolpe for till Uppsala. Under de senare åren hade deras umgänge inskränkt sig till en handtryckning i förbifarten eller en vänskaplig nick tvärs öfver gatan. De tillhörde ju olika sällskapskretsar och hade inga gemensamma intressen.

Likväl hade Berner inte ett ögonblick tviflat på att den gamla vänskapen från pojkåren fanns kvar och det var därför han föredragit att konsultera Stolpe angående några oroande symptom, han erfarit på senaste tiden. Till en gammal vän kunde man ju tala rent ut. Stolpe skulle säkert lugna hans farhågor och ordinera något extra uppiggande, som i ett slag kunde återgifva honom arbetslust och vigör.

Men trots denna säkra förhoppning var det inte utan att han kände sig liksom en smula förlägen inför den gamla kamraten.

— Ser du, började han, jag vet inte om en sådan där plikt- och arbetsmänniska, som du, skall förstå mig.

Men en läkare måste ju på samma gång vara ett stycke psykolog. Alltså: du vet ungefär hvad vi målare mena med stämning — den personliga stämning som sätter oss i direkt rapport med naturen. Det där uttrycket är verkligen för oss inte bara ett slagord. Fattas stämningen eller inspirationen, om du så vill, så stå vi oförmögna inför de härligaste uppgifter. Vi se visserligen, men se dock icke. Tänk dig en pianist, som man placerat framför en Steinvayflygel, sedan man fyllt hans öron med vax. Han vet att instrumentet är utomordentligt. Fingrarne äro mjuka och smidiga och fullt mäktiga de virtuosmessiga grepp, som kunna erfordras. Men tror du han kan lägga hela sin själ i musiken, då han icke själf gripes af tonernas skönhet?... Förstår du mig nu?

— Jag bjuder till, förklarade läkaren. Jag förmodar fortsatte han, att du vill säga, att du känner det på det viset gent emot din konst.

— Just så! högg Berner ifrigt in. Ser du, på kvällen, i gladt lag med kamrater, kan jag stundom känna mig så full af idéer, af planer, att min hjärnskål är nära att sprängas och jag fattar de vackraste föresatser: I morgon *skall* jag ta itu med det eller det.

Nåväl! Påföljande dag inte ett spår af kvällens inspiration! Jag ställer mig framför mitt stafli. Hvad jag gör förefaller mig idiotiskt och meningslöst. Jag gör en promenad — ut åt Djurgården t. ex. — för att friska upp mitt färgsinne.

Naturen stirrar på mig med en död mans ansikte. Jag känner ingenting. Hela instrumentet är förstämdt. Kan jag vara utsliten redan? Jag är ju knappast trettio år, och nog finns det de, som arbetat mer än jag, och ändock äro vid full vigör.

— Hm! mumlade Stolpe eftertänksamt. När du alltså icke känner dig omedelbart upplagd för att måla, så söker du väl rycka upp dig på ett eller annat sätt?

— Det förstås! genmälde Berner öppenhjärtigt. Jag brukar ta lite konjak och vatten eller också whisky. Det piggar upp för tillfället. Men vanligen stöter jag ihop

med en eller annan vän . . . ja, du vet! Tiden går. Man kommer öfverens att äta middag tillsammans. Efteråt blir det vanligen kaffe och punsch. *Nu* kan det hända att stämningen infinner sig. Men dagen är skämd. Något arbete blir det i alla fall inte. Nå, hvad tror du, vet du något medel att få igen min andliga vigör?

— Det är mycket enkelt! svarade doktorn torrt. *Låt bli att supa.*

Berner satt bokstafligen förstummad. Vrede, förvåning, blygsel växlade blixtsnabbt i hans lättrörliga själ. Till slut återstod blott känslan af en djup, bitter missräkning. Han hade trott sig tala till en vän och nu kom denne med det brutalt hänsynslösa: — Låt bli att supa!

— Jag har misstagit mig på dig, framstötte Berner slutligen. Jag trodde inte . . .

— Du trodde inte att det kunde kallas att supa, så vidt man inte föres drucken hem för hvarje kväll. Där ha vi det! Men, ser du, en konstnär har inte precis samma nerver som en slaktare eller en åkardräng — du har öfverskattat dina. Hör på! Är du en karl?

— Hva' falls?

— Jag menar om du har tillräcklig karaktärsstyrka att kunna hålla ett löfte, som inte är juridiskt bindande.

— Du tror visst jag har blifvit en komplett slusk.

— Ja, ser du, ett dagdrifvarlif, sådant som det du tycks ha kommit in i, för just med sig en betänklig viljesvaghet. Emellertid: visa nu att du är en karl och lofva mig att under sex veckors tid inte förtära sprit i någon form. Om du inte kan måla, så läs, slöjda, gymnastisera — hvad som hälst utom att gå sysslolös. Ät duktigt och lägg dig tidigt!

— Är det allt hvad du ordinerar?

— Ja, f. n. Lyd mig nu, så ska' du få se att arbetslust och inspiration nog ska komma tillbaka.

Berner var förtretad. Det där smakade mer moralkaka än läkarerecept. I alla fall gaf han det äskade löftet.

De veckor, som följde, blefvo förfärligt trista. Att måla gick nu inte alls, i att teckna eller läsa fann han

ej heller något nöje. Emellertid företog han efter läkarens råd en eller annan mekanisk sysselsättning. För det mesta höll han sig inne för att inte stöta på några frestare i gestalt af goda vänner. Först om kvällen, sedan lyktorna blifvit tända, gjorde han en promenad för att få nödig motion.

På detta sätt hade han släpat fram större delen af april månad och ett stycke af maj. Landskapsmålaren hade knappast gifvit akt på naturens återuppvaknande. Själen var fortfarande ett förstämdt instrument. En söndagsmorgon vaknade han emellertid med en känsla af ett ovanligt välbefinnande, af en fysisk och andlig jämnvikt som han ej känt på länge. Under det han klädde sig, gnolade han på alla möjliga visstumpar, som fordom varit hans sällskap under arbetet. Han kastade upp fönstret och lutade sig långt ut. Hans utsikt bestod visserligen blott af en massa tak och brandgaflar — men hur solskenet gnistrade och blänkte, hur vårluften vidgade lungorna! Nej, i dag gick det inte an att sitta inne som ett murmeldjur. Ut!

I hast fick han på sig hatt och vårpaletå. Hans morgonstämning höll i sig och grumlades ej af några surmulna, vresiga tankar. Smågnolande och med spänstiga steg gick han Strandvägen fram och öfver Djurgårdsbron och gladde sig barnsligt, oreflekteradt åt solskenet och den späda, spirande grönskan.

Han kom till Bellmansro, slog sig ner under den stora eken på verandan och beställde kaffe.

Berner tyckte sig aldrig ha sett ett solsken som just i dag. Björkarnes gröna slöjor formligen drucko ljus. Kring Bellmans genialiska hufvud gnistrade det likt en gloria. Några halfvuxna flickor i nationalkostymer gingo förbi och vips var solen framme för att riktigt visa, hur bra deras färgstarka dräkter gjorde sig mot den ljusa grönskan.

Hvar voro alla grubblerierna, alla felslagna ansträngningar? Axel Berner kände bara ett slags drömmande glädje öfver att naturen var så ljus och så härlig. Och mot denna bakgrund tecknade sig enskildheterna med förvånansvärd skärpa och kraft. Han återfann något af sina pojkårs öfversvallande entusiasm inför naturen. Han skulle ha velat famna de väldiga ekarne och kyssa det fina spirande gräset, om det inte varit allt för tokigt.

Men detta var ju hvad han så länge saknat. Detta var konstnärsglädjen, utan hvilken han intet kunde uträtta. Skulle verkligen Stolpe ha lyckats med sin kur?

Ja, så måste det vara. Hvad han nu kände var något annat än den konstlade stämning, han fordom frambragt med spritens tillhjälp. Hans nuvarande känsla var en djup, lugn flod, ej en yster, oroligt hoppande bäck som förr.

Ja, han hade fått sina ögon öppnade — han kunde nästan säga både andligen och lekamligen. Nu visste han, att det var en fiende, hos hvilken han förr sökt tröst och inspiration, men — gudskelof — dylika tjänster skulle han inte behöfva mer. Hans barndomsvän var i alla fall en krona till doktor. Det gjorde ondt, men kuren var radikal.

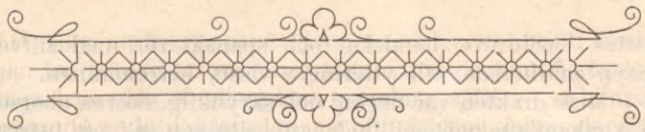

En uppgörelse.

Det stora salutorget låg nästan öde. I de kringliggande husens privatvåningar slumrade man ännu bak fälda gardiner och persienner, butikerna voro stängda och de många salustånden stodo tomma och öfvergifna. En flock morgonfriska dufvor, som kuttrade kring pumpen i torgets midt, var det enda, som gaf lif åt taflan.

Nu slog tornuret sex i den närbelägna kyrkan och närmare och fjärmare svarade stadens öfriga klockor likt ett mångfaldigt eko. Nästan samtidigt började några solstrålar sin skimrande lek på toppen af kyrkans väldiga kupol och, liksom de varit signalen för den börjande dagens id, började strax bullret af öppnade portar, rasslet af arbetsåkdon och klampet af tunga stöflar mot stenläggningen bryta den förut rådande tystnaden.

I bottenvåningen till ett hus på torgets södra sida hade, just som den sista klocktonen förklingat, dörrarne till ett litet kafé öppnats. Det var ett föga inbjudande ställe, med sitt smutsiga, sågspånsströdda golf, klumpiga stolar och illa medfarna bord. Ställets vanliga kunder, gardister, slaktardrängar och torgmadamer, hade dock inga höga anspråk på lyx och funno sig väl, blott ölet var friskt och kaffet starkt.

Kaféets första kund denna morgon hörde ej till de därpå stället vanliga. Dräkten var af fint tyg och elegant i

snittet. »Storm», handskar och spanskt rör med silfverknapp markerade, till yttermera visso, herremannen.

Men dräkten var fläckig och skrynklig, skorna oborstade, hakan orakad och hela apparitionen gaf ett intryck af slapphet, missmod, ja, rentaf lifsleda. Och ändå kunde mannen vara på sin höjd tjugufem à tjugusex år.

Den unge mannen slog sig ned vid första bästa bord och stödde hufvudet i handen. Det var vår i luften där ute, och i kaféets kakelugn brann en brasa, men dock skakade hela gestalten som af köld.

— En half porter! befallde han den framskyndande värdinnan.

— Får det vara Bjurholms- eller Göteborgsporter?

— Gör det samma. Och åter sjönk han ihop i sin förra ställning.

Portern kom. Med darrande hand slog han upp ett glas, drack det långsamt med ett uttryck af äckel, tände en cigarrett och rökte några bloss, men kastade så bort den med en åtbörd af vedervilja. Ett par gånger reste han sig som för att gå, men, liksom om den nödiga kraften fattats, sjönk han åter ned på trästolen.

Hvad väntade han egentligen på? Denna morgon skulle det i alla fall ske, så hade han bestämt. Han kunde, när han ville, känna revolvern i bröstfickan. Alla piporna voro omsorgsfullt laddade. Sex goda kulor var mer än som behöfdes för att göra slut på en onyttig och besvärlig tillvaro.

Hans räkning med lifvet var klar, och själf skulle han kvittera den med en kula, så hade han flerfaldiga gånger, senast i går afton, sagt sig själf — och ändå kunde han inte låta bli att sitta här i detta eländiga näste, där allt ingaf honom vämjelse, och ännu en gång granska alla posterna. Det var en makt, starkare än hans egen vilja, som tvang honom därtill.

Var kanske, när allt kom omkring, inte den slutliga uppgörelsen en så enkel sak som han sökt intala sig själf? Han visste nog att det var skilnad mellan att teoretisera och att omsätta teorierna i handling, men för sin egen del hade han trott sig äga nog styrka äfven till det senare.

Och hvad var det då för teorier, som på sista tiden varit bestämmande för hans handlingar? Lifsnjutning, materiell glädje till hvad pris som hälst! Prässa extraktet af lifvets drufva, töm det med den törstandes hela glupska begär! Och när du kommer till den bäska bottensatsen, kasta då bort pokalen! Lifvets mening är njutning, yrande fest. När vinet blir surt och dagarne grå och glädjetomma, då finnes ej längre mening i lifvet. Gör då slut på en meningslös tillvaro! Så hade han och hans vänner formulerat sin lifsåskådning.

Naturligtvis kände han, att millioner af människor lefde för helt andra syften. Men dessa voro antingen slöa slafsjälar eller fantaster. För »öfvermänniskan», som genomskådat tomheten och intigheten af alla system, alla lifsmål, återstår i själfva värket intet annat än att göra lifvet till en stor karneval, dansa i solskenet likt ländan och så dö.

För öfrigt hade han aldrig ämnat ingå i någon omsorgsfull pröfning af sina åsikters hållbarhet nu. Det var i alla fall för sent, äfven *om* han skulle ha haft orätt. För honom återstod blott den sista konsekvensen — kulan.

Eller hvad eljes? Pengarne voro slut. De sista rästerna af det arf, han för två år sedan erhöll efter en afliden släkting hade sprungit i går afton vid en uppsluppen champagnefest. Den skulle vara hans afsked med lifvet.

På morgonen skulle han göra en promenad utom staden och så.....

Arbeta! Hvad fick han det ordet ifrån? Var det en idéassociation, framkallad af det friska, rörliga lif, som efterhand började utveckla sig på torget? Arbeta — det vill säga sitta fastkedjad vid skrifbordet, hänga näsan öfver boken, gifva lektioner åt dumma pojkar för att skaffa sig ett torftigt uppehälle. Nej fy! Det var för motbjudande, anstod inte en själsaristokrat. Hvarför vegetera fram en ömklig tillvaro, när man så lätt kan skiljas vid den?

Mot hans egen vilja drogos hans blickar åter ut till lifvet därutanför, som nu började pulsera med allt raskare slag. De sågo dock så friska och lyckliga ut, dessa karlar i grofva stöflar och arbetskläder, dessa kvinnor i ullschalar och stickade hufvor. Hvad månne *de* hade för mening om lifvet? Troligen ingen alls eller också tänkte de att lifvet bestod i arbete, sträng pliktuppfyllelse. Dumma slagord! Men lyckliga sågo de ut i alla fall.

Dock — fanns det inte en tid, då äfven för *honom* ordet *arbete* innebar lifvets mening, då hans böcker voro honom kärare än allt, då tanken på att blifva till nytta för mänskligheten fyllde honom med ett starkt och sundt begär att lefva och uträtta något. Hvart hade de där känslorna tagit vägen? Dränkta i vin! Bortsopade af fala kvinnors smekningar! Hu!... Han frös i sin varma ulster. *Hvarför* satt han här och reviderade det förflutnas konto?

Lokalen fick efterhand andra kunder. Med hälften motvilja, hälften förundran såg han på, med hvilken frisk aptit dessa förtärde sitt morgonkaffe med färska bullar. Ett sundt och kraftigt lif var det de förde i alla fall!... Och så ertappade han sig själf med att sitta och fundera på, hur det skulle kännas att vara i deras kläder.

Hans uppmärksamhet fästes i synnerhet vid en stor, kraftig karl med ett ännu ungdomligt ansikte och öppen, klar blick. Mannen var klädd i grofva men snygga kläder och såg ut att vara gatläggare eller något dylikt. Det fanns ingenting af slöhet i det där ansiktet. Om han

skulle spörja den mannen hvarför han såg så belåten och säker ut? Kanske han skulle kunna gifva ett förnuftigt svar.

Aha! Ett nykterhetsmärke i rocken. Fantast således... Vänta!... Han hade ju sett den där karlen förut. Det var en ruskig höstkväll. En tiggare hade antastat honom, just som han stod i begrepp att gå in. I ett anfall af medlidande hade han tagit mannen med sig upp, skänkt honom några aflagda kläder och ett par silfverslantar, som han tog för gifvet skulle hamna på krogen. Ty då bar mannen alla drinkarens yttre kännetecken.

Och nu har den fyllbulten blifvit nykterist, ordentlig arbetare, en kugge i det stora samhällshjulet, som gjorde nytta för sig. Så egendomligt! Och han hade funnit sin räddning därvid; det såg man på hans yttre människa.

I själfva verket hade de ju haft samma mål. Skilnaden betingades blott af uppfostran och förmögenhetsvillkor, men hade icke den ene sökt samma ideal i brännvinsglaset som den andre i skummande champagne?

Således skulle denne f. d. slusk också ha varit »öfvermänniska» eller också var han, själsaristokraten, inte annat än en stor slusk.

Hans stolta byggnad af teorier började vackla som en snöfästning, när vårsolen sticker på.

Hade han inte — när allt kom omkring — varit en stor åsna?

Jo! hviskade den hemliga rösten i hans inre, som mot hans vilja drifvit honom till förnyad granskning af det bokslut, han trodde fixt och färdigt.

Alltså: börja om igen? Ja! svarade samma stämma. Du har varit ett stort dumhufvud. Liksom ett oförståndigt barn förstör en dyrbarhet, så har du i tanklöst lättsinne förslösat icke blott dina penningar, utan ett par af de bästa åren af ditt lif. Får du nu arbeta tyngre än du äljes behöft, försaka, kanske svälta, så sker dig endast rätt.

Men alla dessa obehag kunde ju undvikas, försökte han parlamentera. Och ovillkorligen grep han efter revolvern.

Då ljöd åter den hemliga rösten, denna gång stark och fyllig som en tempelklockas klang. Han hörde blott ett enda ord:

Evigheten!!

Och nu teg han. Snöfästningen hade smält. Ut i det varma, lifgifvande solskenet vandrade en ångerfull men icke bruten man. Ett nytt konto hade blifvit upplagdt.

"Detektivuniformen."

Ja, sade min reskamrat, den unge landtbrukaren, första gången jag bar en goodtemplar-regalia, tänkte jag visserligen inte på, att nykterhetsarbetet skulle blifva ett af mina viktigaste lifsintressen, men icke dessmindre gjorde den mig en stor tjänst... eller rättare min granne. Fyrahundra kronor är en rätt betydlig summa för en småbonde.

— Det låter ju riktigt spännande, inföll jag. Det får ni lof att berätta.

— Aha! inföll min interlokutör. Ni tror förstås, att det kan bli en godbit för någon af edra tidningar. Nåja, historien är ju lustig nog, och kan ni ha någon nytta af den, så gärna för mig!

Min reskamrat stoppade sin pipa, och under det tåget brusade fram i den mörka vinterkvällen, berättade han.

Det är ungefär en sex år sedan det hände. Nu ha vi fått järnväg genom socknen, men förut låg den tämligen aflägsen från de stora stråkvägarne. Till staden kom man endast med landsväg, och det var modiga fyra mil.

Följden var att seder och bruk voro en smula gammalmodiga. Det som hände ute i stora världen intresserade oss föga, och mycket däraf trängde häller inte in till min vrå. Tidningar höllos inte af andra än prosten, länsmannen och far min; och hvad böcker beträffar, så var det sällsynt att hos någon bonde träffa annat än bibel, psalmbok och almanacka.

Farsgubben, ehuru konservativ i mångt och mycket, var likväl i andra fall en man som såg längre än de fleste af hans likar. En bonde med boklig kunskap var något som man aldrig hade tänkt sig, och gubbarne ruskade nog på hufvudet, då far min, efter det jag gått igenom fem klasser i stadens elementarläroverk, tog hem mig och satte mig till arbete på åker och äng. Längre fram fick jag besöka en landtbruksskola. Spådomen, att jag skulle bli en odåga, besannades inte. Ingenting intresserade mig så som gårdens skötsel, och utan att skryta vågar jag påstå, att det snart visade sig att hvad som påkostats min uppfostran inte var bortkastade pengar.

Våra seder voro i hvardagslag enkla och sparsamma, men vid gillen och högtider slogs det i stället på så mycket mera stort. Att komma hem nykter från ett julkalas, ett bröllop eller ett barnsöl, ansågs som något onaturligt. Vid marknader och stadsresor var florshufvan likaledes obligatorisk.

Till min skam får jag tillstå, att jag för min del ingenting gjorde för att bryta med dessa vanor. Om jag vid gillen inte drack mig redlöst drucken, så berodde det snarare på min kraftiga kropp än på någon återhållsamhet. I vårt lif behöfdes ett nytt element, om något allvarligt skulle uträttas till sedernas förbättrande.

Det kom också i skepnad af en ung skollärare. Vår gamle klockare hade blifvit en smula medtagen af fyrtio års trägen tjänstgöring och lika plikttroget kalasande. En vikarie blef nödvändig, isynnerhet för skolans skull.

Den unge läraren och jag blefvo snart mycket goda vänner. Och ändå hade han en hel hop nya och öfverraskande åsikter om allt möjligt. Bland annat var han ifrig absolutist och anförtrodde mig snart sin plan att bilda en goodtemplarloge i socknen.

Jag hade ungefär lika dunkla begrepp om goodtemplarorden som de öfriga sockenborna, och skrattade bara åt hans »griller», hvilket inte afskräckte honom på minsta vis. Han började med att bilda en sångförening bland ungdomen och hur det var hade han omsider fått löfte

af en tio à tolf stycken att bli med i den där goodtemplarföreningen, om hvars beskaffenhet man gjorde sig de mest egendomliga föreställningar.

Så stodo sakerna, då jag en vacker dag beredde mig att fara in till staden för att öfvervara den stora höstmarknaden, och fick besök af min vän skolläraren.

— Vill du göra mig den tjänsten att hämta ett paket för min räkning? frågade han.

Det lofvade jag, naturligtvis.

— Det är märkvärdiga saker, du! anförtrodde han mig skrattande. Om söndag kommer jag att bilda min goodtemplarloge och nu har jag skickat efter nödvändig rekvisita . . . svartkonstböcker och trolleriapparater och grannlåter i långa banor!

När jag på kvällen påföljande dag efter väl uträttade affärer for hem igen, hade jag bl. a. saker det mystiska paketet med mig i vagnskorgen.

Vid ***by gästgifvaregård, som ligger ungefär halfvägs, stannade jag efter gammal vana för att låta hästen pusta ut. Gårdsplanen var full af åkdon och hästar, och inne från skänkstugan hördes ett högljudt sorl, omväxlande med skratt och råa svordomar. Stället var föga välkändt och brukade marknadsdagar vara en anhaltstation för hästskojare, klockjudar, taskspelare och andra fina fåglar. Icke så sällan kom det till blodiga slagsmål.

Jag var just sysselsatt med att vattna min brunte, då jag hörde mitt namn hviskas af en ångestfull stämma. I skenet af stallyktan igenkände jag en bonde från hemsocknen, nära granne för resten. Karlen var blek som ett lik.

— Hvad står på? frågade jag. Slåss man därinne?

— Värre än så, svarade han. Jag har blifvit af med min plånbok med fyra hundra riksdaler. Du vet jag sålde mina oxar på marknaden . . . Jösses så'n olycka! Och en hel mil ä' det till länsman! Innan jag hinner dit och tillbaka igen ä' de kanaljerna borta.

— Du tror då att någon stulit dem?

— Jag är säker på att det där tattarföljet, som följt efter mig hela vägen, har sin hand med i spelet. En af karlarne såg, när jag tog emot pengarne inne på en ölstuga. Nyss, när jag stod vid disken för att tala med gästgifvaren, kände jag en hand i min ficka och bums var plånboken borta, men jag tordes inte knysta, för jag var rädd att bums få knifven i mig. De ä' ett halft dussin och så ä' hela stugan full af annat slödder. Tockna där hålla alltid ihop.

Jag funderade ett slag. Gärna ville jag hjälpa den stackarn, men jag insåg att med pock kunde man ingenting uträtta. Det gälde att lura de skurkarne på ett riktigt finurligt sätt. Men hur?

Bäst jag funderade fick jag en idé. Djärf var den visserligen, men det gälde att våga det yttersta.

En uniform, af hvad slag det vara må, imponerar alltid på detta slödder. Tänk om jag skulle begagna mig af goodtemplargrannlåterna i min vän skolmästarens paket?

Sagdt och gjordt! Jag ref upp paketet och fick efter något sökande fatt i en grann, guldfransad ordförande-regalia. Ni vet, att förr hade man en viss oskyldig svaghet för lyx i det fallet. — *Den* skulle göra susen.

Min hederlige granne trodde visst att jag i en hast blifvit tokig, då han såg mig utspökad på detta vis. Men jag lät honom inte länge fundera.

— Gör nu bara som jag säger, så ska' det gå bra! mente jag. Är det några från hemsocknen därinne?

— Nej!

— Ingen som möjligen kan känna mig, mer än gästgifvaren?

— Det tror jag inte.

— Försök då att komma till tals med honom och bed honom hålla med om allt. Kom se'n ut, så ska' du få se på en rolig lek!

Min granne kom ut efter några ögonblick, hvarefter vi tillsammans styrde kosan in i den finkeldoftande, rökfyllda skänkstugan, där ett sataniskt oväsen rådde.

Jag var klädd mera som herreman än som bonde, bar mustascher och hade lagt bort provinsdialekten. Detta kom mig nu väl till pass.

Grannen utpekade den misstänkte och jag klef dristiligen fram och bjöd med dundrande stämma tystnad.

— Jag är detektiv polistjänsteman, började jag, utsänd af konungens befallningshafvande för att efterspana några hästtjufvar. Här har väl inte färdats förbi några så och så beskaffade personer?

Jag gjorde i hast en beskrifning, som kunde passa in på flere af det värda sällskapet. Några sågo en smula generade ut och närmade sig dörren. Det var märkvärdigt så många som i en hast fingo behof af frisk luft.

Under tiden hade gästgifvaren invecklat sig i en dispyt med den misstänkte. Äfven denne sneglade mot dörren, men mellan den och sig hade han alltjämt gästgifvarfars väldiga kropp.

Stugan var nästan utrymd, då jag slog gynnaren på axeln och hviskade i hans öra:

— Fram nu med plånboken, gamle skälm, och bråka inte! Jag har folk därute, så du lär inte slippa undan en stadsresa, hur du än anfäktar dig.

I detsamma slog jag upp min reskappa och stod där i all min rödskimrande och guldsmidda härlighet.

Tjufven stod där som slagen af åskan. Fasthållen af gästgifvarens och grannens väldiga näfvar, kom han sig inte för att göra motstånd, då jag med låtsadt tjänstemannaallvar visiterade hans fickor, där jag snart fann den saknade skatten. Från landsvägen hördes bullret af flere åkdon. De flesta af det snygga följet hade funnit »detektivens» sällskap mindre angenämt.

— Du är en ärkebof! röt jag till den stackars syndaren och förtjänade minst ett par år, men som jag har viktigare uträttningar, låter jag den här gången nåd gå för rätt. Men visa dig inte mer här på orten, för då ta'r den lede vid dig!

T. H.

Jag var redan i dörren, och många sekunder dröjde det inte förr än grannen och jag sutto i våra respektive åkdon och läto hästarne trafva allt hvad tygen höllo.

Vi kommo helskinnade undan. I betraktande af de stora tjänster goodtemplargrannlåten gjort mig, förmåddes jag att deltaga i den nya logens bildande, och sedan har jag mångfaldiga gånger vid våra möten presiderat i den regalia, hvari jag med så stor framgång spelade detektiv.

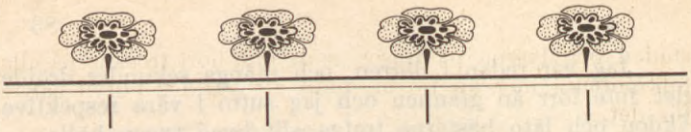

Efter tolf.

Pang! dånade det från Jakobs kyrktorn.

Tidningsman Folkesson, som med hastiga steg skyndade fram på trätrottoaren utmed operaplanket, såg upp mot det upplysta tornuret och gjorde en gest, hvilken lika mycket uttryckte förtret som missräkning.

— Tolf! mumlade han. Ja, det var klart, det! Nu får man torka, för det man är tålmodig att sitta två timmar och höra på deras förbaskade struntprat.

Folkesson kom från ett arbetaremöte långt borta på söder. Ett par fackföreningar, en goodtemplarloge och ett annat nykterhetssamfund hade gemensamt inbjudit intresserade till diskussion öfver nykterhetsrörelsens betydelse för arbetarefrågans lösning, och Folkesson hade skickats dit att referera. Tidningen, som han tillhörde, ignorerade eljes i allmänhet sådana där sammankomster, men på dess program stod, att den var arbetarevänlig, och man fick i alla fall någon gång lof att visa att man följde med och intresserade sig för arbetarnes angelägenheter -- i synnerhet under sista kvartalet.

Folkesson, som var själsaristokrat, svor en vers eller ett par hvar gång han blef tvungen att representera tidningens »arbetarevänlighet». De inkräktade för mycket på hans smak och vanor, sådana där möten. Tänk att nödgas försaka aftontoddyn och cigarren på Du Nord, för att sitta i en illaluktande lokal i en eller annan utkant af

staden och lyssna på fraser, som han hört tröskas på alla folkmöten i mer än tio år, utan att världen blifvit bättre för det.

Kanske var det också på ett annat håll skon klämde, fast det aktade sig herr Folkesson väl för att tillstå. Han hade, han som alla andra, en gång varit ung och entusiastisk. Nå, lastgammal var han ju inte än — bara trettio år — men med entusiasmen var det som det kunde. I alla fall hade han en gång med ungdomlig hänförelse omfattat, hvad han nu öfverlägset betecknade som »utslitna fraser» och »puerilt nonsens». Han hade med tjuguåringens hela naiva tro kastat sig in på arbetarefrågan och alla därmed sammanhängande tidsrörelser. Ja, han trodde nästan lika mycket på arbetarne och deras framtid som på sin egen diktarbegåfning och det ville precis icke säga så litet. Naturligtvis såg han i sig själf framtidsskalden, som skulle omsätta de nya tankarne i sång. Hans dikter skulle blifva lystrings- och väckelserop, som skulle elda de ljumme och gifva ny kraft åt de trötte och försagde.

Nå, det gick som . . . det brukar gå. »Reformdikterna» nådde aldrig längre än till redaktionernas papperskorgar, och sedan den unge skalden tröttnat på att leka svältkonstnär, var han glad öfver att få en underordnad referentplats med 75 kr. i månaden.

Det är märkligt hvad en sådan där litterär springpojkssyssla har förmåga att bota såväl skaldesjuka som reformatorsmani! Numera tålde inte Folkesson poesi för sin bleka död — åtminstone påstod han så själf, och tillät sig någon af hans umgängesvänner att lämna hvardagsprosans inhägnade fält för att tumla om på idéernas vildmark, fick han strax det vänliga rådet att inte »prata smörja».

Ja, herr Folkesson hade för längesedan försonat sina ungdomssynder och blifvit »stadgad» — alldeles ovanligt till och med. Hans välförhållande hade ingalunda blifvit obelönadt. Hans månadsgage hade höjts till 100 kr. Vid fyratio års ålder borde han minst ha 125. Så att han var ändå på sitt sätt en framtidsman.

Sådana där möten, som det han i kväll bevistat, rubbade emellertid icke blott hans vanor, utan hans andliga jämvikt. De påminde om något, som han hälst ville ha glömt för alltid.

Folkessen saktade sin gång, sneddade förbi Molinska fontänen och fortsatte östra allén framåt med händerna i fickorna och hatten djupt neddragen i pannan. Plötsligt spratt han till vid att någon rätt eftertryckligt slog honom på axeln.

— »Ha-ha-ha! Du blef rädd, tror jag. Gick väl och kokade ihop någon soppa till bladet, hva? Men det var t—n hvad du ser trist ut!

Folkesson såg verkligen inte vidare blid ut. Den där knodden hade då ett sätt som.... Kort sagdt: Folkesson tyckte inte om sådan där förtrolighet och var nära att snäsa till den frodige kontoristen, då den andre i sällskapet fattade hans arm och började prata med en lifligbet, som tydligen förrådde, att kvällen tillbragts i fästligt lag.

Landskapsmålaren Björkman var nästan den ende vän Folkesson hade kvar från sin Sturm und Drangenperiod. Det roade honom att någon gång prata bort en stund med den gamle gossen — d. v. s. det var egentligen Björkman som pratade. Den fattige konstnären hade bibehållit hela den första ungdomens fantasirikedom och sorglöshet. Han hade samma uppsjö på framtidsdrömmar nu som för tio år sedan. Att de sällan förverkligades, förmådde inte i någon nämnvärd grad afkyla honom.

Nu gick han på i flygande fläng. Åh, de hade haft något till muntert! Folkesson skulle bara ha varit med! Vid sjutiden på kvällen visste inte Björkman, hvar han skulle få en toddy ifrån, men så hade han haft turen att stöta i hop med Grankvist, sin gamle skolkamrat. Åh, det var en präktig pojke. Det enda, som kunde anmärkas mot honom, var, att han inte var artist, men han förtjänade att vara det. Nå, det hade blifvit toddarnes mångfald och varieté och sexa och sist kaffe och likör i Berns — därifrån kommo de nu. Nåja, än var det inte

slut på det roliga. Man hade ju hela natten för sig. Folkesson gick väl med? Åh jo, visst gjorde han det!

— Ja, skoja opp dig gamle murfvel! interfolierade kontoristen. Du ser ut att behöfva dig en bläcka. Här finns schaber!

Folkesson måste tiga och hålla till godo. Han hade ju en gång varit nog svag att låta bjuda sig af Grankvist. Punschen hade han fått betala med en brorskål, och nu måste han finna sig i att bli behandlad med denna pösande, grofkorniga förtrolighet, som gjorde honom ursinnig.

— Det är ju inte öppet någonstädes, invände han. Har man inte haft tid att skaffa sig sitt kvantum satis före tolf, så måste man krypa till kojs nykter. Det är ett sedligt samhälle vi lefva i, ser ni, gossar, intet Sodom eller Gomorra.

— Ja, och ett *fritt* samhälle sedan! inföll artisten. Det är just skönt att bli föreskrifven, *när* man skall äta och *när* man skall dricka, alldeles som man vore en hop barnungar! Dithän ha läsare- och nykteristregementet fört oss och det kommer nog inte att stanna därvid. Om några år ska ni få se det är omöjligt att få sig en toddy efter kl. 7, och hela söndagarne får man naturligtvis torka.

— Det kan nog hitta på hända det, menade Folkesson, men det ligger ju inte för din röst att sörja för morgondagen. För närvarande tycks du då ganska ordentligt hinna med att skaffa dig en florshufva på den lagstadgade tiden.

— Ha-ha-ha! bullrade Grankvist. Men nog är det i alla fall kitsligt. Det skulle aldrig få passera utomlands. Hur gick det inte t. ex. i Berlin! Där försökte de stänga kaféerna kl. 2 på natten, men vederbörande kunde inte tillämpa förordningen en hel vecka.

— Ja, Stockholm är en håla, en riktig småstadshåla, det är, hvad den är! instämde Björkman. Jag mins väl Paris! *Där* förstår man att lefva.

Björkman hade varit där i två månader, så att han visste besked.

— Nej, vet ni hvad! menade Grankvist. Skulle vi inte se till att få tag i ett par flickor och så gå hem till mej. Jag har både punsch och konjak hemma.

— Accepteras! hojtade Björkman. Folkesson sade ingenting, men följde med uppåt Östermalm, där Grankvist residerade i en dublett på Brahegatan.

De tre vandrarne hade just hunnit till Humlegården, då månen, som förut varit dold bakom regndigra skyar, med ens bröt fram och kastade ett trolskt ljus öfver den i höstskrud klädda parken. I ett nu hade Björkman glömt både punsch och flickor.

— Det var en makalös nattstämning! utbrast han. Vi måste sätta oss här några ögonblick!

— Åh, det här hinner du titta på i morgon, menade Grankvist. Du blir bara tråkig, när du får ett anfall af målardille.

Men Björkman gaf sig inte, han drog sina följeslagare med sig till en soffa, man slog sig ner och Grankvist bjöd på cigarrer.

— *Något* trefligt ska man ha, om man skall sitta här och kallfåna! brummade han.

Björkman skulle just till att replikera, då en skugga föll öfver den månljusa sandgången och en lallande stämma började:

— Söta, goa herrarne ... jag ... ursäkta ..., för all del ... jag ...

Resten blef en alldeles meningslös ramsa. Den talande var en omkring trettioårig, tarfligt klädd kvinna med pussiga drag och djuriskt slöa ögon.

Grankvist gaf till ett rått skratt.

— Lyckas inte, min sköna! Inte för jag ä' så värst kräsmagad den här tiden på dygnet, men du är i alla fall *för* svår.

— Hon är ju full som en kaja! hviskade Björkman, som om han haft för afsigt att anförtro de båda andra en djup hemlighet.

Folkesson trefvade i fickorna efter en slant. I hans rörliga ansikte lästes, att uppträdet föreföll honom vidrigt.

— Se här! sade han barskt, i det han räckte den berusade en tioöring. Laga att ni kommer i väg!

Kvinnan tog emot slanten och tackade med ett fånigt leende.

— Herrarne ä' fina ka... karlar. Det ser jag nog! pladdrade hon, He... herrarne ä' väl veterinärer?

Grankvist bröt ånyo ut i ett bullrande gapskratt.

— Hon vill skötas som hon ä' sjuk till! gnäggade han.

— Herrarne skra... skratta åt mej, fortsatte den berusade, hos hvilken förolämpningen måtte ha väckt en gnista ambition till lif. Men jag ska' säja herrarne, att jag har också varit ung och vacker... jaha! Och oskyldig... ja, just oskyldig! Och hvem har gjort mig till det jag är? Jo, just bättre karlar! Svin ä' de allihop! Så länge man ser något ut, vankas det både sedlar och champis! Men se'n... Adjö med dej! På sopbacken!... Åh...!

Talet öfvergick i krampaktig gråt. De tre herrarne reste sig.

Kvinnan hade emellertid hämtat sig. Nu slog hon om.

— Åh, inte ska' herrarne gå! lallade hon. Nu ska' vi vara trefliga.

Hon tog ett par vacklande danssteg och började sjunga med rosslande stämma:

— »Fjorton år tror jag visst att jag var»...

De tre vännerna aflägsnade sig med snabba steg och stodo snart på Sturegatan.

— Fy tusan! sade Grankvist och spottade.

— Stackars kräk! mumlade Björkman medlidsamt.

— Godnatt! sade Folkesson tvärt och vände sig om för att gå.

— Hva'... hva' nu då? frågade Grankvist och såg ut som ett stort frågetecken. Går du inte med! Hva' ä' de' för ett sätt. Blir du seriös för en full...?

— Adjö! röt Folkesson, så att den tjocke kontoristen hoppade till.

— Vänta, jag går med dig! ropade Björkman.

— Du också! brummade Grankvist. Nå ja, gubevars! Jag trugar ingen. Adjö med er då, era tunguser! Jag går och får mig ett glas porter, jag!

— Den där är då en som tar lifsproblemen enkelt! menade Folkesson, efter det de båda vännerna gått tysta några minuter.

— Ja, menade Björkman, gud vet, om han inte gör rätt i det. Nog kommer man på alla möjliga underliga tankar, när man ser sådant där elände som nyss, men det tjänar ju ingenting till att grubbla på otyget. Världen blir ju inte bättre för det.

— Nej, det har du så innerligen rätt i. Men det retar mig, när jag hör sådana där bufflar, som titulus Grankvist et konsorter, skräna om individens frihet att lefva som han behagar och spela »öfvermänniskor» gent emot stackare, som kanske en gång haft stora möjligheter till verkligt mänsklig utveckling. Det är upprörande!

— Men du själf säger ju att sådant där är nödvändigt ondt och att den starkare och bättre delen af mänskligheten inte behöfver binda sig, därför att det finns urartade och stackare.

— Säger jag?! brusade Folkesson upp. Åh ja! fortsatte han och det kom ett trött, bittert drag öfver det ännn ungdomliga ansiktet. Det är ju sannt, det är hvad jag predikar nu för tiden, och jag lefver ju efter min lära, så att ingen kan beskylla mig för inkonsekvens. Men . . . nog var jag lyckligare, när jag trodde och lefde annorlunda.

Hur lokalfrågan löstes.

Humoresk.

Backa stationssamhälle hade redan hunnit växa ut till en liten köping på en fyra à femhundra personer, innan goodtemplarrörelsen hann dit. Där fanns fem handelsbodar, hotell, bönehus, folkskola, fotografiatelier och filial af länets enskilda bank m. fl. kulturprodukter. Af den kringliggande landsbygden betraktades också Backa nästan som en liten stad.

När goodtemplarverksamheten började, var det också hög tid. Samtlige platsens handlande schackrade med öl och 25 öres vin och gjorde därpå, påstods det, de bästa affärerna. I synnerhet var detta fallet på de en gång i månaden återkommande torgdagarne, hvilka naturligtvis fingo ett efterspel i mer eller mindre omfattande slagsmål med ty efterföljande stämningar till häradsrätten för de värsta berserkarne.

Att börja med såg det dock inte vidare lofvande ut för »Backa hopp» — det var nämligen namnet på den nybildade logen. Visserligen hade den strax i början fått några duktiga karlar med, bl. a. flertalet af stationsbetjäningen, men den förde i alla fall en obemärkt tillvaro, och detta berodde återigen hufvudsakligast af bristen på lämplig lokal.

Ett par gånger hade visserligen folkskolan blifvit upp-

låten för nykterhetsföredrags hållande, men sedan hotellägaren och patron Larsson, platsens äldste och inflytelserikaste handelsman, kommit riktigt under fund med hvad goodtemplarne förde i skölden, ställde de, i egenskap af skolrådsledamöter, så till att skolan för framtiden vägrades åt nykterhetsfantasterna. Predika kunde de, gu' bevars, gärna göra så mycket de ville, men att ingripa i de värde samhällspelarnes »lagliga» rättigheter, det var ändå väl starkt, det förtjänade näpst.

»Ingreppet» bestod i att diverse oegentligheter vid utskänkningen på hotellet och vid patron Larssons ölhandel blifvit af goodtemplarne anmälda till laga beifran. Från den dagen var det Backi hopp, att »Backa hopp» snarligen skulle dö sotdöden.

Dog gjorde den späda plantan visserligen icke, ty det var godt gry i henne, men den höll på att stanna i växten. Inga offentliga möten kunde äga rum, inga föredrag anordnas, för än lokalfrågan var lyckligen löst. För närvarande måste man nöja sig med att hålla logemötena turvis hos de få medlemmarne.

Nu fanns emellertid en lokal, som motsvarade alla nykterhetsfolkets önskningar, men olyckan var att den ägdes af deras värsta fiende, den myndige patron Larsson. Denne hade för några år sedan på spekulation tillbyggt en honom tillhörig magasinsbyggnad med en våning och inredt densamma till en större samlingssal. En tid hade lokalen varit uthyrd åt de frireligiöse, men sedan desse fått eget bönhus stod den obegagnad, med undantag af torgdagarne, då patronen brukade hyra ut den åt resande konstmakare. Ibland upplåts den äfven för danstillställningar, som ofta slutade med rätt allvarsamma bataljer — tack vare patronens öl och »extra fina portvin» à 50 öre buteljen.

Förgäfves hade goodtemplarne anhållit att få hyra salen. Inte en gång för hundra riksdaler skulle jag upplåta den åt det packet en timme, röt patronen ursinnig så ofta frågan kom på tal, och det var verkligen åtskilliga af herr Larssons bekanta som roade sig med att reta honom i detta fall. De visste att det var en ömtålig punkt.

Midt under detta dilemma erhöll logen underrättelse att en berömd talare kunde väntas, förutsatt att lokal kunde anskaffas. Nu voro goda råd dyra. Efter långvarig öfverläggning beslöts att logens ordförande, stationskarlsförmannen Lindgren, än en gång skulle försöka med den myndige handelsmannen.

Patronen var omöjlig som vanligt. Lindgren bjöd 15, så 20 och till sist 25 kronor för en enda kväll. Ingenting hjälpte.

— Skaffa er lokal i h—e om ni vill, det angår mig inte! tjöt den uppretade handelsmannen och slog näfven i disken. Förr skulle jag hyra ut salen åt tjufvar och skälmar!... Vänta! skrek han plötsligt, som fattad af en ljus idé. Jag ska' sannerligen ställa till fest själf däruppe. Alla som vilja dricka ä' välkomna. Få se se'n hur många ni får på ert föredrag! Jag har råd att kasta bort en långsjal på det nöjet om det kniper.

Lindgren gick. Vid denna tjurskalliga envishet, parad med brutalitet, var ingenting att göra.

— Nå hur gick det? frågade den unge stationsskrifvaren Stenborg, då Lindgren en stund senare infann sig på expeditionen.

Lindgren redogjorde med nedslagen uppsyn för utgången af sin mission.

— Det värsta är att vi ingenting förmå, klagade han. Nu är föredraget en omöjlighet och så får han vatten på sin kvarn.

— Var inte säker på det! tröstade Stenborg. Sannerligen hade jag inte lust att spela den där ölstinne lymmeln ett spratt, så att han aldrig skulle glömma det!

— Hur skulle det gå till?

— Låt det bli min sak. Jag vågar slå vad om att Lindgren ska' få höra af den grötmyndige patronen redan i morgon. Men inte ett ord åt någon!

Det lofvade Lindgren, förstås, ehuru han inte kunde begripa, hvad det skulle tjäna till. Hur skulle den galenpannan Stenborgs upptåg kunna skaffa dem lokal?

Stenborg var visserligen en upptågsmakare, hvilkens galna påhitt ibland satte myror i hufvudet på det lilla samhället för fjorton dar åt gången, men alla, som närmare kände honom, voro öfverens om att han var en präktig pojke, och han var afhållen af såväl förmän som underordnade. Ursprungligen hade han velat ägna sig åt teatern men af fadern tvungits att välja en mera praktisk lefnadsbana. Den undertryckta skådespelaretalangen tog sig nu i stället uttryck i hvad han själf kallade att »skoja upp brackorna».

Och nu erbjöd sig ju ett ypperligt tillfälle.

* * *

Vid half ett tiden på natten stöflade patron Larsson hemåt. Gången var litet vinglig, ty toddarne i källarmästarens privatrum hade varit både många och starka, och sexan, som han afätit tillsammans med en resande profryttare, hade nedsköljts med både helan, halfvan och tersen. Patronen var i alla fall belåten med sin kväll. Han hade klått både profryttaren och ett par andra supbröder på »svängknack» — hans favoritspel.

Hela det lilla samhället sof godt, och patronen ämnade just gå in till sig för att göra sammaledes, då hans blick kom att riktas på magasinsbyggnaden, som låg ett stycke ifrån själfva handelsboden. Bedrog han sig, eller lyste det inte i ett fönster en trappa upp i själfva »salongen»? Månne elden var lös? Kanske tjufvar brutit sig in? Detta var nästan troligare; men då skulle de kanaljerna få se på en annan dans. Patron Larsson var allt karl till att sköta om ett helt tjufband ensam, om det knep.

Han grep ett säkert tag om sitt grofva spanska rör och skyndade sig så fort hans elefantlika korpus tillät.

Magasinsdörren var stängd med den vanliga järnbommen och luckorna säkert tillskrufvade. Månne de skälmarne praktiserat sig upp i salen och tänkte bryta sig igenom golfvet? Sådant hade man hört talas om. Eller kanske det bara var inbillning?

Nej, nu lyste det till igen och slocknade. Så flammade det ånyo till, denna gång med ett starkt, rödt sken. Patronen började känna sig litet kuslig i kroppen. Men nyfikenheten tog öfverhand. Han måste ha reda på hvad det var. Gafvelporten, som förde till salen, var mycket ordentligt låst, men han bar nyckel på sig. Med någon ansträngning lyckades han öppna och stöflade så uppför den knarrande trätrappan.

Inne i salen var det kolmörkt och patronens tunga steg gåfvo ett hemskt eko. Han samlade emellertid allt sitt mod och ropade med en röst som han sökte göra så myndig som möjligt:

— Är det någon där?

I det samma upplystes rummet af en så bländande blixt, att patronen måste blunda för det starka skenet. Samtidigt erhöll han en så våldsam puff i ryggen, att han raglade framstupa öfver ett par bänkar. När han öppnade ögonen, var det återigen mörkt som i en säck.

Nu var sista resten af herr Larssons mod bortblåst. Som alla öfversittare var han i grund och botten en stor

kujon, i synnerhet när han stod inför något som öfvergick hans trånga hjärnas uppfattningsnivå. Darrande som ett asplöf i hela sin digra lekamen, mumlade han med slocknande röst:

— Herre du milde, hvad vill det här säga?

— Ha ha ha! skrattade det doft från ett hörn af rummet, och samtidigt prasslade och susade det som om ett par stora vingar flaxat omkring i rummet. Patronen kände håren resa sig på sitt hufvud, men han hade inte nog styrka att skynda bort från det hemska stället.

Nu flammade det återigen till. Ett hemskt, grönaktigt ljus upplyste salen, och borta i ett hörn såg den nästan vettskrämde handelsmannen en hvit skepnad af öfvernaturlig storlek som med utsträckta armar vände sig mot honom.

— Känner du mig? ljöd det med grafröst från den hemska gestalten.

— Nej! hviskade patronen med blåbleka läppar. Vår herre var mig nådig!

— Jag är ditt varsel, återtog skepnaden högtidligt. Dina dagar äro knappt tillmätta, och sådan du här ser mig skall du själf vandra på denna plats fridlös och utan ro. Det skall bli ditt straff, du gamle syndare, som upplåter rum åt dem som öfva liderlighet och dryckenskap men hårdhjärtadt vägrar att bistå dem som vilja upprätta hvad du ödelagt.

Den hemska skepnaden försvann i en bländande, blå blixt och det blef beckmörkt och tyst. Först efter flere minuter vågade patronen resa sig. Som jagad af furier störtade han utför trappan och hem utan att ens tänka på att stänga porten.

* * *

På morgonen påföljande dag öfverraskades Lindgren af att se patron Larsson klifva in på bagageexpeditionen. Den vanligtvis så rödbrusige herrn var i dag påfallande blek.

— Hör nu min käre Lindgren, började han, jag var visst en smula häftig i går. Det får Lindgren vara snäll och ursäkta. Jag har tänkt öfver det där om lokalen lite nämare och har ingenting emot att lämna er den.

Den hederlige stationskarlsförmannen trodde knappt sina öron.

— Och priset? frågade han.

— Åh, det bli vi alltid sams om framdeles. Jag vet ni har inte så godt om slantarne, och därför har jag inte tänkt ta något af er för första tiden. Ja, ta mej dalern, är det inte mitt rama allvar. Se här!

Han räckte Lindgren ett papper, innehållande en formlig öfverlåtelse af lokalen på ett år. Denne var så förbluffad, att han knappt kom sig för med att tacka.

— Nå? frågade Stenborg, som bakom sin lucka åhört samtalet. Hvad var det jag sade i går?

— Ja, sannerligen kom inte karlen och erbjöd oss lokalen till skänks. Men herr Stenborg får slå ihjäl mig, om jag begriper ett dugg af det här.

— Det är ej häller nödvändigt, skrattade den unge stationsskrifvaren. Men var stum som en fisk. Får någon veta, att jag haft min hand med i spelet, så är alltsammans förkyldt.

— Gubben har blifvit tokig eller också religiös, anförtrodde patron Larssons bokhållare Stenborg i hviskande ton, då denne fram på eftermiddagen kom ner i boden för att få en cigarr. Han kom hem midt i natten och väckte upp gamla Kristin, hushållerskan, och hon måste sitta uppe och läsa högt ur psalmboken för honom ända till på morgonkulan. Åt mig har han inte sagt ett ondt ord på hela da'n. Det måtte väl aldrig vara du din spjufver, som har ditt finger med i spelet?

— Tro hvad du vill, mente Stenborg, men sätter du för din del värde på förändringen, så håll tyst med hvad du tror!

Stenborg tände sin cigarr och gick.

— På träskallar bita inga argumenter, mumlade han för sig själf, i det han med ett skalkaktigt smålöje såg upp mot patron Larssons kontorsfönster. En snattad nyckel, ett hvitt lakan och ett par nypor magnesiumpulfver gör stundom mycket bättre nytta. Galenpannorna ha också sin mission.

1001850528